

Broedvogels van de Klotputten in 2003

Broedvogelkartering van een deel van het Dommeldal in het zuidwesten van Eindhoven, genaamd de Klotputten of het Broek.

Peer van den Akker
Heine van Maar

Vogelwerkgroep de Kempen

Datum. 7 april 2004.

Inleiding	Blz. nrs.
1. Het onderzochte gebied.	
1.1 Typering van het gebied	4
1.2 Ontwikkelingen in het gebied	5
2. Opzet van de broedvogelinventarisatie.	7
3. Resultaten.	
3.1 Overzicht van de vastgestelde territoria	8
3.2 Soortbespreking	11
3.3 Vergelijking met eerder onderzoek	19
3.4 Vergelijking met het rapport " Inventarisatie natuurwaarden Eindhoven "	21
4. Conclusies en aanbevelingen.	24
Literatuurlijst	25

Bijlagen.

Historische kaarten 1840-1850 en rond 1900
Overzicht waterwingebied en verpachte gronden
Voorgesteld maaibeheer
Soortkaarten
Lijst waargenomen niet broedvogels

Inleiding

Voor u ligt het resultaat van een broedvogelinventarisatie van de Klotputten in Eindhoven. Het onderzoek heeft van februari tot juli 2003 plaatsgehad en heeft het gehele gebied bestreken.

De keuze voor de Klotputten ofwel het Broek genaamd is voortgekomen uit de wens van de gemeente Eindhoven naar aanvullend vogelonderzoek in dit gebied. De gemeente Eindhoven wil voor haar buitengebied zo actueel mogelijk op de hoogte zijn van de ecologische waarden van de gebieden. Daarom zijn voor veel delen van het buitengebied onderzoeken uitgevoerd. Voor de Klotputten is ten behoeve van de inrichting als waterwingebied in 1997 een vogelkartering uitgevoerd. Later zijn deze gegevens aangevuld met oudere gegevens ten behoeve van een ecologisch overzicht voor het inmiddels opgestelde Groenbeleidsplan van de gemeente.

Ons onderzoek heeft in 2003 plaatsgevonden en kende een achttal bezoekreundes. Wij hebben daarmee geprobeerd een zo volledig mogelijk onderzoek uit te voeren. Uit ons onderzoek komen aanvullingen ten opzichte van het onderzoek uit 1997 en het totale ecologische overzicht naar voren. Deze aanvullingen vergroten het inzicht in de vogelkundige waarden van het gebied.

De inventarisaties vonden plaats in de vroege ochtenduren, waarbij in eerste instantie door ons gekozen werd voor de zaterdagochtend. Al snel bleek de enorme geluidsoverlast van het autoverkeer op de A67 ten zuiden van het gebied en de Poot van Metz ten westen, zelfs om 4.00 of 5.00 uur in de ochtend. Daarom zijn we al snel uitgeweken naar de zondagochtend voor een beter uit te voeren kartering. Ook dan blijft er veel geluid aanwezig. Je kunt stellen dat het in een zone tot 500 meter vanaf de snelweg niet prettig vertoeven, laat staan inventariseren is. Het geluidsniveau is te overheersend en gaat snel irriteren. Het resultaat van dit onderzoek heeft er echter niet onder geleden.

Dit rapport wordt uitgebracht als rapport van Vogelwerkgroep de Kempen, waar wij beiden bij zijn aangesloten.

We willen Henk Munsters bedanken voor het beschikbaar stellen van gegevens uit dit gebied, waar hij al jarenlang onderzoek verricht.

Verder willen we Harrie Borgers bedanken voor het vele werk dat hij heeft gehad aan het samenstellen van het kaartmateriaal.

1. Het onderzochte gebied.

1.1 Typering van het gebied

Het gebied de Klotputten ligt in het beekdal van de Dommel. Het maakt deel uit van de landelijke ecologische hoofdstructuur (EHS) en de provinciale groene hoofdstructuur (GHS). Aan de noordzijde wordt het ingesloten door de bebouwing van Eindhoven, aan de west en zuidzijde ligt een snelweg en aan de oostzijde is het Natuurkundig Laboratorium (Nat Lab) van Philips gevestigd, de laatste jaren sterk uitgebreid en omgezet in de Philips Campus. Het is vanwege deze insluiting aan alle zijden eigenlijk bijzonder dat het gebied nog in zijn huidige landelijke vorm bestaat.

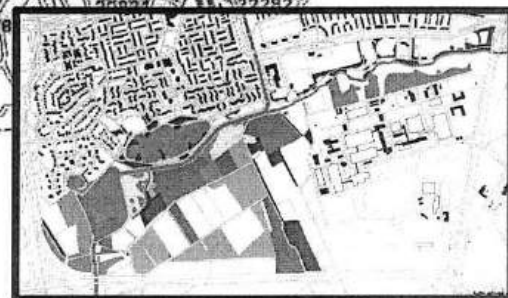
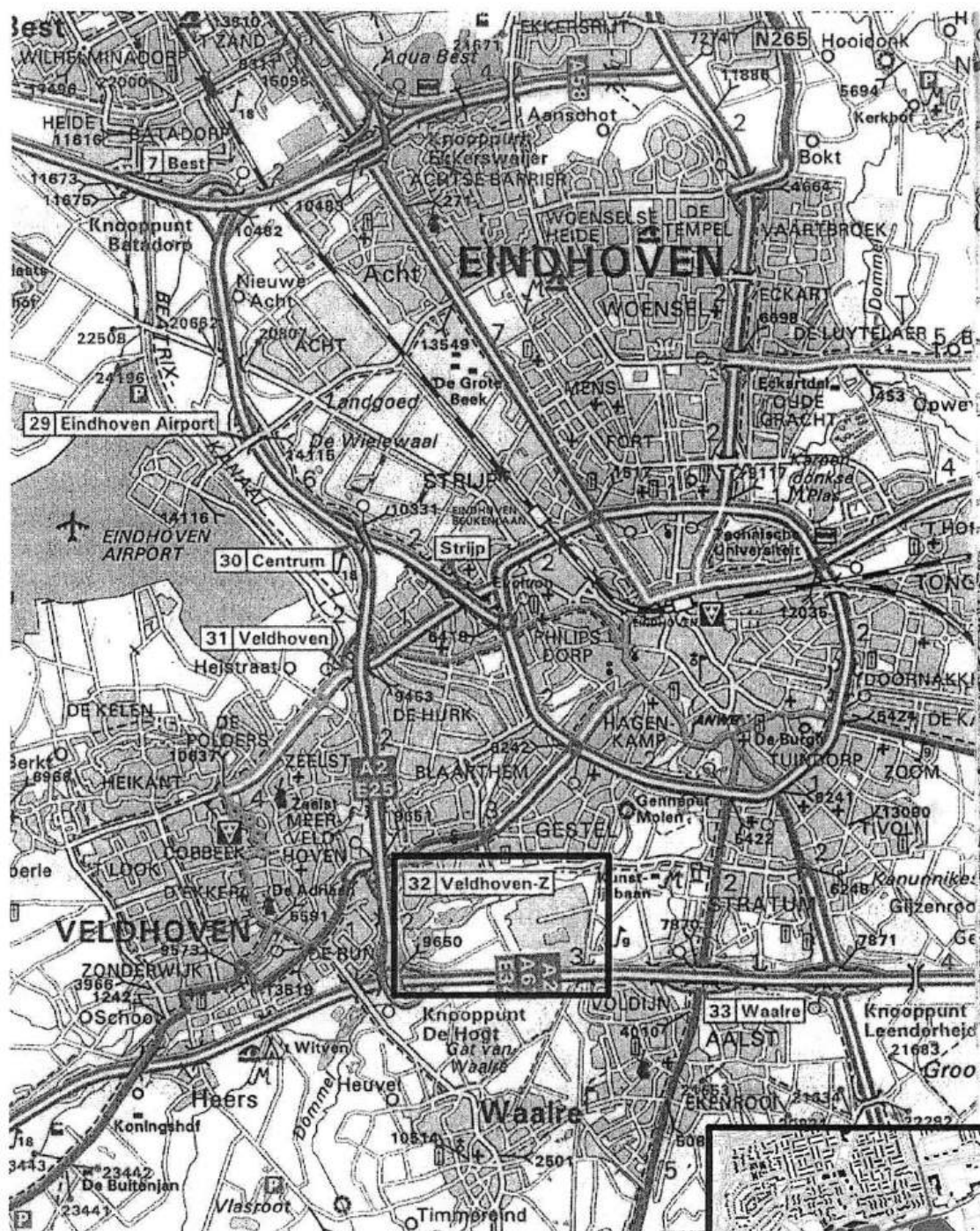
De Dommel stroomt in het noordelijke deel van het gebied. Het gebied ten zuiden en westen van de Dommel is het meest natuurlijk. Het bestaat uit graslanden, akkers, houtwallen, zandpaden, enkele oudere bosgedeeltes, populierenbos, vochtige struwelen, natte en droge ruigtes en een flinke oppervlakte recent aangeplant loofbos. Het grasland en de akkers worden intensief bemest. Het gebied bevat een aantal poelen en een groot aantal sloten. Veel sloten bevatten kwelwater dat in behoorlijke hoeveelheden aanwezig is. In het gebied langs de Dommel staat ook in de zomer het water tot aan het maaiveld.

Ten noorden van de Dommel is het gebied meer stedelijk ingericht met een grote landschappelijk aangelegde visvijver en naar het oosten toe een strook parklandschap. Het gebied naar het oosten tussen het Nat Lab en de Dommel bestaat uit weiland met aangeplante oude populieren. Dit gebied is afgesloten en daardoor zeer rustig van karakter.

De Dommel is vrijwel volledig gekanaliseerd en heeft steile strakke oevers. In het gebied ligt een zandvang met inmiddels een grote hoeveelheid zand en slib dat op veel plaatsen eilanden heeft gevormd die begroeid zijn geraakt. Ook is een afgedamde Dommelarm in het gebied aanwezig.

De natuurwaarden in het gebied voor de diverse soortgroepen worden in het rapport van Ecologica (4) als volgt aangegeven: voor zoogdieren beperkte tot redelijke natuurwaarden, voor dagvlinders redelijk, voor amfibieën en planten redelijk tot goed, voor vogels goed en voor libellen zeer goed.

Het onderzochte gebied heeft een oppervlakte van ongeveer 100 ha.

Ligging inventarisatiegebied

Kaart 1

1.2 Ontwikkelingen in het gebied

In de 60er en 70er jaren van de vorige eeuw werd de A67 ten zuiden van het gebied aangelegd, met o.a. het knooppunt de Hogt. Dit knooppunt werd midden in een zeer waardevol deel van het beekdal geprojecteerd. Iets later kwam daar de Poot van Metz in het westen bij. Voor deze aanleg werd het beekdal van de Dommel doorsneden en de Dommel verlegd en gekanaliseerd. Tevens werd de zandvang in het gebied aangelegd. Ook werden diverse woonwijken aan de noordzijde van het gebied gebouwd en werd de visvijver gegraven. Het natte beekdal ten noorden van de Dommel met veel populierenbossen verdween geheel. Na deze rigoreuze ingrepen zijn er tot aan het begin van de 20e eeuw meer geleidelijke ontwikkelingen in de Klotputten geweest: de steeds toenemende geluidsproductie van de snelwegen aan twee zijden, de toenemende betreding van het gebied en de toenemende intensivering van het landbouwkundig gebruik.

Vanaf ongeveer 1997 komen er weer grote veranderingen tot stand, deze keer van positieve aard.

Het gebied is gaan behoren tot de ecologische hoofdstructuur (EHS) en kan vanwege deze aanduiding nog maar een beperkt aantal functies hebben.

Het gebied wordt bestemd tot waterwingebied en natuurgebied. Een deel blijft voorlopig in agrarisch gebruik. Door deze bestemming van de Klotputten kan de natuurfunctie zich gaan herstellen en ontwikkelen.

In het gebied worden een zestal amfibieënpoeLEN aangelegd en tevens een flinke hoeveelheid nieuw bos, dat november 1997 is aangeplant en dat dient als compensatie van bos dat elders in de gemeente Eindhoven is verdwenen (o.a. het Driehoeksbos). In de bospercelen komen een zevental pompputten van het waterwinbedrijf te liggen. Ook worden nieuwe houtsingels en bomenrijen aangeplant.

De veranderingen zullen naar verwachting zeker gaan zorgen voor hogere natuurwaarden.

Een negatieve ontwikkeling is het verder uitbreiden van de Philips Campus, waardoor een deel van het beekdal met veel houtwallen, natte weilanden en sloten aan de landbouw en natuurfunctie wordt onttrokken. Een deel van het al zeer lang in gebruik zijnde hakhoutbos op een oude bosgroeiplaats is inmiddels gekapt. Bovendien komt er een afslag van de A67 ten behoeve van deze Campus.

Voor de komende tijd staat op korte termijn de sanering van de zandvang in de Dommel op het programma. De zandvang bevat een grote hoeveelheid slib en zand. Het slib is sterk vervuild met zware metalen. Door de sanering zullen de ontstane begroeide eilandjes en zandbanken verdwijnen. Dit leidt tot verlies aan natuurwaarden, die dus gecompenseerd zullen worden.

De oevers van de Dommel zullen vervolgens meer natuurlijk worden aangelegd met bosjes, struweel en flauwe oevers.

Het oostelijke deel van het inventarisatiegebied zal binnenkort sterk van karakter veranderen. Het is de bedoeling hier een veel natuurlijker ingericht beekdal te gaan vormgeven. Ook hier zullen als gevolg daarvan wat natuurwaarden verdwijnen, maar er zal op termijn een beter ecosysteem voor terugkeren.

Voor de langere termijn bestaat de wens bij het beëindigen van de pacht op de landbouwgronden, deze percelen bij het natuurgebied te betrekken. Ook is het zeer gewenst op enkele percelen die direct langs de Dommel liggen, de voedselrijke bovenlaag te

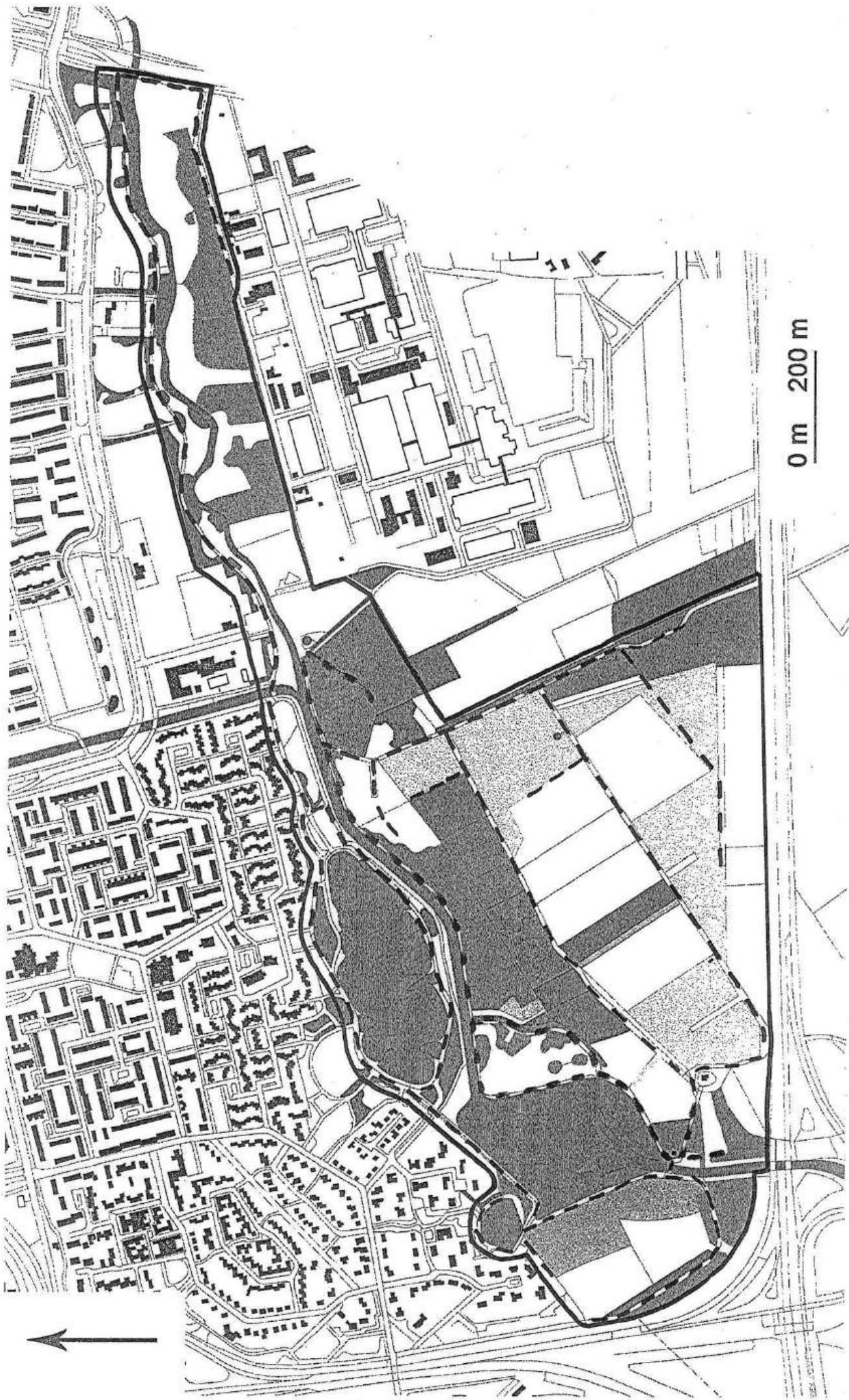
verwijderen, zodat een meer natuurlijke vegetatie zich kan gaan ontwikkelen, gevoed door het vele aanwezige kwelwater. Dit vasthouden van het kwelwater in het gebied met hogere grondwaterpeilen behoort ook tot de mogelijkheden als het landbouwkundig gebruik wordt afgebouwd.

Als geheel zijn de vooruitzichten positief te noemen.

Vanuit de doelstelling voor natuurontwikkeling zal vooral de strook direkt langs de Dommel, vanwege de hoge potenties o.a. voor de avifauna, veel aandacht moeten hebben.

Als geheel zijn de vooruitzichten voor het gebied positief te noemen.

0 m 200 m

Looproute en begrenzing

Kaart 3

2. Opzet van de broedvogelinventarisatie.

Het broedvogelonderzoek heeft plaatsgevonden in het gebied de Klotputten volgens de begrenzing op kaart 3. Het gebied van de Philips Campus is inmiddels niet meer toegankelijk en dus buiten de inventarisatie gebleven. Aan de noordzijde van de Dommel is een strook park meegenomen om het beekdal aan weerszijden van de Dommel te kunnen bestrijken.

Het broedvogelonderzoek is uitgevoerd volgens de richtlijnen van de Handleiding Broedvogel Monitoring Project (1), waarbij soorten op territoriumindicaties (bijvoorbeeld zang) worden ingetekend op kaart. Voor iedere vogelsoort bestaat een geldige periode in de onderzoeksbeschrijving waarbinnen een territorium kan worden vastgesteld. Deze datumgrenzen zijn in dit onderzoek aangehouden. Voor de soorten waarvoor één of meer territoria zijn bepaald geldt tevens dat uitgegaan kan worden van het daadwerkelijk broeden in het gebied. Indien twijfels bestaan over het broeden is dit in de soortbespreking vermeld. Basis voor de conclusie over het al dan niet broeden is de toegepaste broedcode volgens SOVON.

In de periode van 22 maart 2003 tot 22 juni 2003 werden acht terreinbezoeken afgelegd in de vroege ochtenduren. Tijdens zo'n bezoek werd het gehele onderzochte gebied vlakdekkend geteld. Deze bezoeken werden aangevuld met enkele bezoeken overdag en een vijftal bezoeken 's avonds en in de vroege nacht. De totale onderzoeksperiode loopt hiermee van 19 jan t/m 10 aug. 2003.

Aangezien in hetzelfde voorjaar tevens een ander terrein werd gekarteerd is gekozen de meest algemene soorten niet vlakdekkend te karteren. Het betreft de volgende soorten: wilde eend, houtduif, winterkoning, roodborst, merel, koolmees, pimpelmees, tjiftjaf, spreeuw, kauw, huismus, vink. Van deze soorten is alleen aangegeven of ze in het gebied voorkomen als broedvogel.

Bij de uitwerking van het onderzoek zijn volgens de Handleiding BMP stippenkaarten ontstaan, zie hiervoor de kaarten per soort in de bijlage. Deze zijn verder in dit rapport opgenomen.

In onderstaand schema is te zien op welke data werd het veldwerk werd uitgevoerd, telkens van een uur voor zonsopkomst tot twee uur erna. Er werd zoveel mogelijk op een verschillend punt van de vastgestelde looproute gestart. Voor de looproute zie kaart 3.

22 mrt,	6.30 uur tot 9.30 uur
6 apr,	5.45 uur tot 8.45 uur
26 apr,	5.15 uur tot 8.30 uur
3 mei,	5.30 uur tot 8.30 uur
25 mei,	4.30 uur tot 8.00 uur
1 juni,	4.30 uur tot 8.00 uur
8 juni,	4.15 uur tot 7.30 uur
22 juni,	4.00 uur tot 7.00 uur.

Het aantal bezoeken is voldoende voor dit gebied. De meeste territoria zullen zijn opgemerkt.

3. Resultaten.

3.1 Overzicht van de vastgestelde territoria.

In onderstaande tabel zijn de vastgestelde territoria in 2003 weergegeven. Van de 11 niet op aantal gekarteerde soorten is aangegeven of de soort territoria bezet en daarmee dus als broedvogel kan worden beschouwd.

Zie verder de toelichting onder de tabel.

Broedvogelsoort	Aantal territoria in 2003	Aantal territoria in 1997 (Faassen)	Aantal territoria in 1995/1996 (provincie)	1993 (Munsters en Veenhuizen)	1991 (Munsters en Veenhuizen)	1985 (Munsters en Veenhuizen)
Fuut	3	2	4			
Nijlgans	2					
Wilde eend	2	5	--			
Wintertaling	1		1			
Sperwer	0	1				
Torenavalk	0 (+1)	1	1 – 2			
Boomvalk	1					
Patrijs	5	2	5			
Fazant	12	3				
Kwartelkoning	0	1 (1 ex waarg.)				
Waterhoen	9	3				
Meerkoet	7	7				
Scholekster	1		0 – 1			
Kievit	10	15	21	2	-	2
Kleine plevier	1					
Holenduif	3	1	5			
Houtduif	Broedvogel	8	--			
Zomertortel	0	1	1			
Turkse tortel	2					
Koekoek	1	1	2			
Ransuil	0	1 (2 ex waarg.)				
Grote bonte specht	4	2	2			
Kleine bonte specht	2		0 – 1			
Groene specht	1	1	2			
Veldleeuwerik	0			0	0	1 ?
Graspieper	1			0	0	1 ?
Witte kwikstaart	2	1	1			
Winterkoning	Broedvogel	5	--			
Heggenmus	16	3				

Broedvogelsoort	Aantal territoria in 2003	Aantal territoria in 1997 (Faassen)	Aantal territoria in 1995/1996 (provincie)	1993 (Munsters en Veenhuizen)	1991 (Munsters en Veenhuizen)	1985 (Munsters en Veenhuizen)
Roodborst	Broedvogel	4	--			
<i>Blauwborst</i>	1					
Nachtegaal	1			0	1-2	3
Merel	Broedvogel	14	--			
Zanglijster	20	1				
Zwarte roodstaart	0 (+1)					
Roodborsttapuit	6					
Bosrietzanger	18	5	6	15	9	20-21
Kleine karekiet	15		7	3	4	1-2
Spotvogel	4		2	1	2	2-3
Sprinkhaanzanger	1			0	0	1-2
Grasmus	22	5	9	3	-	5
Tuinfluitier	22	2	14 (onvolledig)			
Zwartkop	28	6	16 (onvolledig)			
Tjiftjaf	Broedvogel	10	--			
Fitis	17	3				
Staartmees	4	4	5			
Pimpelmees	Broedvogel	4	--			
Koolmees	Broedvogel	7	--			
Matkop	5	2	3	0	-	2
Boomkruiper	11	1	7			
Gaai	2	2				
Roek	7					
Zwarte kraai	4	2				
Kauw	Geen broedvogel	1	--			
Ekster	2	4				
Spreeuw	Mogelijk broedvogel	1	--			
Kneu	1					
Groenling	0	1	1			
Vink	Broedvogel	2	--			
Rietgors	5	2	2	1	0	6-7
Huismus	Geen broedvogel	1	--			
Totaal aantal soorten	50					

Toelichting op de tabel.

De vetgedrukte soorten in **kolom 1** zijn rode lijst soorten. De cursief gedrukte soorten zijn te beschermen soorten volgens bijlage 1 van de Vogelrichtlijn. Vaak worden in onderzoeken de rode lijst soorten en de soorten van bijlage 1 samen aangehouden als extra te beschermen soorten in een gebied en dus soorten waaraan een gebied onder andere ook zijn waarde ontleend.

Kolom 2 geeft de aantallen gevonden territoria en vermeldt van de 11 niet gebiedsdekkend onderzochte soorten of de soort broedvogel is. Een aantal tussen haakjes is een territorium net buiten het begrensde inventarisatiegebied.

Kolom 3 geeft aan welke resultaten T. Faassen in 1997 heeft vastgesteld. Dit onderzoek is aan de hand van de SOVON criteria uitgevoerd. Het onderzochte gebied is beperkt gebleven tot de zuidzijde van de Dommel, westelijk tot en met de zandvang en oostelijk tot en met het noord-zuid lopende zandpad dat ongeveer aansluit op de stuw in de Dommel. Dit gebied is dus veel beperkter dan het door ons in 2003 onderzochte gebied. De kartering is vlakdekkend uitgevoerd door middel van 4 terreinbezoeken.

Kolom 4 is een weergave van het onderzoek door de provincie. Dit onderzoek heeft zich uitgestrekt over twee seizoenen. Het zuidelijke deel van de Klotputten werd in 1995 onderzocht, het noordelijke deel in 1996. De aantallen in de tabel zijn verkregen uit de oorspronkelijke onderzoeksrapporten en bepaald voor het door ons in 2003 onderzochte gebied. De aantallen zijn dus vergelijkbaar voor hetzelfde gebied. De provinciale kartering is ook vlakdekkend uitgevoerd. Er zijn 5 rondes afgelegd in de vroege ochtend in diverse maanden in het broedseizoen. Resultaten zijn volgens SOVON geïnterpreteerd.

In de **kolommen 5, 6 en 7** is aangegeven welke meer kritische moeras- en struweelvogels in het verleden voorkwamen. H. Munsters en W. Veenhuizen hebben in drie verschillende jaren deze soorten in beeld gebracht. Het resultaat laat een geleidelijke afname van 1985 tot 1993 zien. De inventarisatie in 1985 is met 10 bezoeken volledig te noemen. In de andere jaren zijn minder bezoeken afgelegd. Het onderzochte gebied is hetzelfde als in 2003. De Dommeloevers ten noorden van het Nat Lab werd toendertijd niet meegenomen en het landelijk gebied ten zuiden van de Dommel totaan de oude begrenzing van het Philipsterrein juist weer wel. Volgens de rapportage van de inventarisatie werden in 1985 in totaal 39 territoriumhoudende soorten aangetroffen. De inventarisatiemethode is volgens Hustings, 1985.

3.2 Soortbespreking

In de onderstaande lijst zijn alle soorten opgenomen die in 2003 in het onderzochte gebied een territorium hadden. Per soort worden in de beschrijving de aantallen aangetroffen territoria en bijzonderheden besproken. Verder kan het zijn dat de soort in 2003 ook nog in de directe omgeving van het onderzochte gebied is aangetroffen of dat geen territorium kon worden vastgesteld. De soort is dan tussen haakjes aangegeven. De waarnemingen uit het aangrenzende gebied zijn als incidenteel te beschouwen en geven geen compleet beeld van het voorkomen in de omgeving. Zie ook de tabel uit het vorige hoofdstuk. Vervolgens worden in voorkomende gevallen gegevens uit andere jaren vermeld en wordt een vergelijking gemaakt met deze oudere gegevens.

Het voorkomen wordt vergeleken met literatuurgegevens, waarbij gebruik is gemaakt van "Broedvogels van Midden- en Oost Brabant" van Poelmans en van Diermen, 1997 (11).

• Fuut 3 territoria

De fuut komt voor zowel op de zandvang als op de visvijver. Ook in de Dommel werd een broedend exemplaar gezien. De Dommel biedt broedgelegenheid door vegetatie in de beek en overhangende takken.

• Nijlgans 2 territoria

Zowel op de zandvang als op de visvijver werd een territorium vastgesteld. Juvenielen werden niet waargenomen.

• Wilde Eend 2 territoria

In het nattere deel van het onderzochte gebied is voldoende territorium voor de wilde eend voorhanden. De soort werd op veel plaatsen gezien.

• Wintertaling 1 territorium

Op diverse teldagen werd een paartje wintertalingen gezien langs de oever van een aangeslibd eilandje in de zandvang. Ook werd een mannetje op 25 mei in een sloot in het landbouwgebied gesignaleerd. Het territorium in de zandvang zal binnenkort verloren gaan door afgraving.

• (Buizerd) geen territoria vastgesteld

Uit de literatuur is bekend dat zowel opvallende paren voorkomen als wel paren die zich zoveel mogelijk verbergen (11). In het onderzochte gebied komt mogelijk een paar van de laatste soort voor. Op geen van de 7 teldagen werden buizerds gezien. Toch verschenen vanaf einde juli volwassen vogels en juvenielen in het oosten van het gebied tussen de hoge populieren. (eigen waarneming en med. H. Munsters). De vogels hebben zich steeds onopvallend gedragen, geen geroep of opvallend cirkelen boven het gebied. De waarnemingen zijn te laat in het seizoen en te onsamenhangend voor een territoriumbepaling, maar de mogelijkheid bestaat zeker.

• (Sperwer) geen territoria vastgesteld

In 1997 kon T. Faassen een territorium constateren. In het seizoen 2003 zagen we geen sperwers.

- **(Torenvalk)** **geen territorium in gebied, 1 in omgeving**

Regelmatig konden torenvalken worden gezien. Het betrof telkens losse exemplaren, zonder dat paargedrag werd opgemerkt of op een andere manier aanwijzingen voor broeden werden gezien. Pas eind juni meldde een medewerker op de Philips Campus dat daar een broedgeval aan de buitenzijde van één van de gebouwen had plaatsgevonden (meded. H. Munsters). Dus buiten het onderzochte gebied. De waargenomen vogels zullen van dit broedpaar zijn geweest.

- **Boomvalk** **1 territorium**

Uit berichten van voorgaande jaren was bekend dat de boomvalk regelmatig in het gebied broedde in het oostelijke deel, in het gebied met de oude populierenopstand. Het duurde tot 8 juli voor de eerste waarneming kon worden geboekt. Twee roepende exemplaren vlak bij het later gevonden nest. Dit nest werd begin augustus gevonden in een 30 meter hoge populier. Vanaf 10 augustus werden 2 uitgevlogen juvenielen gezien. Het ringen van de vogels was niet mogelijk door de onbereikbare plaats van het nest.

- **Patrijs** **5 territoria**

Door de afwisseling van ruige terreinen en landbouwgebied zijn de Klotputten ideaal voor patrijzen. Op 1 juni werden tegelijkertijd 3 roepende mannetjes gehoord in het centrale landbouwgebied. Op andere dagen lieten de vogels zich 's ochtends in de schemering slechts sporadisch horen. Een vierde territorium bevindt zich in ruigte in de omgeving van de snelweg en het laatste territorium merkten we op onder de populieren in het oosten doordat een paar met 7 juvenielen daar voor ons uitliep. Ook in 1995/1996 werden 5 territoria vastgesteld. De patrijs is een rode lijstsoort.

- **Fazant** **12 territoria**

Op 26 april waren de roepende fazanten het meest actief. Er werden er 5 tegelijkertijd in het middengebied gehoord. De locaties liggen zowel in de dichte ruigte als in de jonge loofhoutaanplant. 12 territoria is een heel behoorlijk aantal voor dit gebied.

- **(Kwartelkoning)** **geen territoria vastgesteld**

In 1997 heeft T. Faassen eenmaal een kwartelkoning in de natte ruigte waargenomen. Dat jaar zijn veel kwartelkoningen in Nederland aangetroffen. Het gebied is als territorium geschikt, ondanks dat er mogelijk te weinig rust in het gebied is door de vele wandelaars met loslopende honden. In 2003 niet waargenomen of gehoord, ondanks ongeveer 5 late avondbezoeken in mei, juni en juli. Het biotoop in Brabant bestaat uit kruidenrijke hooilanden bijvoorbeeld in beekdalen. De laatste decennia is de soort langs de Brabantse beken als broedvogel vrijwel niet meer waargenomen (11).

- **Waterhoen** **9 territoria**

Het waterhoen leeft vrij verborgen in het onderzochte gebied. Hij is aangetroffen langs de oever van de Dommel, in de zandvang en in de recreatieplas en in een brede watervoerende sloot.

- **Meerkoet** **7 territoria**

De meerkoet laat zich meer zien in het broedseizoen dan de vorige soort. De meerkoet komt meer voor op de zandvang en minder in de recreatieplas. Bij enkele paren zijn juvenielen gezien.

- **Scholekster**

- 1 territorium**

De scholekster wordt ook in de Klotputten aangetroffen. Op 8 juni is een paar aanwezig in het centrale landbouwgebied. Ook bij de zandvang werden enkele keren vogels gezien, buiten de geldige periode.

- **Kievit**

- 10 territoria**

De kievit had overal in Brabant een slecht broedseizoen doordat het voorjaar heel droog was. De grond bleef daardoor hard en het voedsel was minder bereikbaar. De meeste territoria liggen verspreid in het centrale open landbouwgebied. Twee territoria liggen nabij de snelweg. In 1997 konden 15 paren en in 1995/96 21 paren worden genoteerd. Het gebied zal door de groter wordende oppervlakte bos langzaam minder waardevol worden voor de kievit. Enkele juvenielen werden opgemerkt.

- **Kleine plevier**

- 1 territorium**

De zandbanken in de Klotputten die jaarlijks aangroeien tijdens hoge afvoeren van de Dommel geven ieder jaar voldoende biotoop voor een broedpaartje van de kleine plevier. In 1999 kon bijvoorbeeld een territorium worden vastgesteld. Dit jaar kwamen voortdurend één of twee vogels op een nieuwe zandplaat voor. Voldoende voor een territorium. Het broeden kon echter niet worden vastgesteld. Aan het begin van het seizoen werd op 500 meter afstand langs de Gender op Veldhovens grondgebied op een gravelterrein een baltsend paartje gevonden. Mogelijk is dit hetzelfde paar. Ook voor deze soort valt hier het doek als de Klotputten worden uitgegraven vanwege sanering van het zwaar vervuilde slib.

- **Holenduif**

- 3 territoria**

Drie territoria lijkt wat aan de lage kant. Vooral de vele aanwezige oude populieren zouden meer holenduiven broedgelegenheid kunnen bieden. Ondanks dat de zwarte specht niet in het gebied voorkomt. Eén broedpaar was iedere telochtend te vinden op de installatie over de Dommel voor het verwijderen van zwerfvuil. Zeer honkvast dus. Broedgelegenheid is te vinden onder de brug die hier over de beek ligt.

- **Houtduif**

- broedvogel, geen territoria geteld.**

Deze soort is algemeen in het gebied. Aantallen werden niet geteld.

- **(Zomertortel)**

- geen territoria vastgesteld**

De soort is door ons niet opgemerkt. Faassen en de provinciale telling geven beide voor het gebied één territorium op. Faassen geeft als leefgebied de spontaan opgeslagen struiken en bosjes tussen de zandvang en de oude Dommelarm op.

- **Turkse tortel**

- 2 territoria**

De Turkse tortel is een uitgesproken standvogel en vrijwel uitsluitend te vinden in de nabijheid van mensen. Broedgevallen op meer dan een kilometer afstand van mensen zijn uitzonderlijk. De beide gevonden territoria liggen aan de rand van de woonwijk en herbergen dichte coniferen.

- **Koekoek**

- 1 territorium**

Eén territorium dat ligt rondom de zandvang. Hier bevinden zich de meeste vochtige loofbosjes en de meeste zangvogels.

- (Ransuil)

Geen territoria vastgesteld

In het seizoen 2003 kon één keer 's ochtends in de schemering een volwassen vogel worden gezien. Verder konden we geen aanwijzingen voor broeden vinden ondanks de vele late avondbezoeken in juni en juli. In 1999 kon het broeden worden vastgesteld door een tweetal waarnemingen van een oude vogel met twee uitgevlogen juvenielen in de ruigte tussen de zandvang en de oude Dommelarm.

- (IJsvogel)

Geen territoria vastgesteld

De meeste waarnemingen zijn van solitaire vogels die het gebied voornamelijk buiten het broedseizoen gebruiken. Dan is de zandvang een visbiotoop, ondanks het vrij troebele Dommelwater. Een geschikte lokatie waar gebroed zou kunnen worden ontbreekt in het gebied. Misschien is in de oude Dommelarm een geschikte plek, maar waarschijnlijk is bezoek door recreanten hier ook een verhinderende faktor. Ook het jonge populierenbos ten westen van de zandvang zou geschikt kunnen zijn mits hier voldoende grote kluiten van omgevallen bomen liggen. Op minder dan een kilometer afstand stroomopwaarts in de Dommelbeemden op Waalres grondgebied wordt ieder jaar wel gebroed.

- **Grote Bonte Specht**

4 territoria

Eén territorium ligt rond de zandvang, een ander in het drogere deel van het gebied, terwijl twee territoria gevonden werden in de oude populierenopstand in het oostelijk gebied. Het gebied heeft weinig ouder hout, dus is de dichtheid van deze specht nog vrij laag. Bij het verder opgroeien van de nieuwe bosgedeelten zal het aantal spechten sterk gaan toenemen.

- **Kleine Bonte Specht**

2 territoria

De kleine bonte specht is goed vertegenwoordigd. Een territorium bevindt zich in de oude houtwal in het middengebied. Deze houtwal en de aanliggende bossen zijn al zeer lang als (hakhout)bos in gebruik en hebben een rijke vegetatie. Het andere territorium ligt in de oude populieren in het oosten. In 1999 werd een paartje vastgesteld in de oude aftakelende italiaanse populieren bij het scoutinggebouw ten noorden van de Philips Campus. De soort geeft dus blijk van een behoorlijke variatie in geschikte leefgebieden.

- **Groene Specht**

1 territorium, rode lijst

Deze rode lijst soort heeft één territorium dat zich uitstrekt rond de zandvang. De groene specht voelt zich prima thuis in het halfopen beekdallandschap met voldoende droge plekken. Het optimale broedbiotoop ligt in oude open bossen op zandgrond (11). Uit de provinciale telling in 1995/96 kwamen twee territoria tevoorschijn.

- **Graspieper**

1 territorium.

Deze soort werd slechts éénmaal gezien binnen de geldige periode op een lager gelegen weiland.

- (Gele Kwikstaart)

Geen territoria vastgesteld

Deze soort werd niet waargenomen. Uit oudere waarnemingen blijkt het broeden van de soort in het agrarische gebied in de omgeving (ten zuiden van de Philips Campus).

- **Witte Kwikstaart**

2 territoria

De witte kwikstaart kon op twee plaatsen worden vastgesteld. Bij de brug over de Dommel in het westen en in het agrarische gebied in het middendeel, wellicht broedend in een aanwezig

gebouwtje. Voorwaarde voor deze kwikstaart is de aanwezigheid van open, zandig of slikkig, schaars begroeid terrein met wat oppervlaktewater of een korte grasvegetatie (11)

- **Winterkoning**

- **Broedvogel, geen territoria geteld**

De winterkoning is een algemene soort. De winterkoningen werden niet op aantal geteld.

- **Heggenmus**

- **16 territoria**

De heggenmus is een vogel van dichte struikgroei en open loof en naaldbos (11). De verspreidingskaart laat een evenwichtige spreiding van paren over het gebied zien. De vochtige bossen met veel ondergroei hebben ongeveer dezelfde dichtheid als de jonge loofhoutaanplant. Ook in het parkachtige oostelijke deel komen een aantal heggenmussen voor. De soort ontbreekt in het oudere loofbos, iets wat ook opviel bij de inventarisatie van de Dommelbeemden in Veldhoven (9).

- **Roodborst**

- **Broedvogel, geen territoria geteld**

De roodborst is een algemene broedvogel in het gebied

- **Blauwborst**

- **1 territorium**

Deze soort lijkt een nieuwkomer van de laatste jaren in het gebied met in 2003 één territorium. Ook Ecologica (3) noemt de soort als broedvogel. De waarneming van 30-5-2000 geeft ook een aanwijzing. Het mannetje was geen actieve zanger, mogelijk door gebrek aan concurrentie in het gebied. Slecht twee keer werd kort zang gehoord. De soort past in het aanwezige biotoop van riet met verspreide wilgenstruiken in het middengebied langs de Dommel en zal zich hopelijk in de komende jaren met meer paren vestigen. Het is een Europees te beschermen soort van bijlage 1 van de Vogelrichtlijn.

- **Nachtegaal**

- **1 territorium**

Een verrassing, de nachtegaal. Eenmaal klonk de zang uit de ruigte tussen de zandvang en de oude Dommelarm. In het verleden, bijvoorbeeld in 1985 kwamen nog drie broedparen voor maar gezien de gestage achteruitgang in de Kempen en het niet meer constateren van de soort in het gebied de Klotputten in 1993 is de soort tegenwoordig een bijzonderheid. Het voorkomen geeft hiermee de natuurwaarde van het gebied langs de Dommel aan.

- **Merel**

- **Broedvogel, geen territoria geteld**

Van de merel werden geen territoria geteld. De soort is een algemene broedvogel zowel in het vochtige beekdal als in de randzone met bebouwing bij de woonwijken.

- **Zanglijster**

- **20 territoria**

De zanglijster bereikt een hoge dichtheid in het westelijke deel in het jonge populierenbos met ondergroei en de spontaan opgeslagen vochtige bosjes. In de jonge aanplant is de dichtheid nog gering. Opvallend is het ontbreken van de soort in het oostelijke parkachtige deel. Een mogelijke verklaring is het bezoek van ons aan dit gebied iets later op de ochtend wanneer de zangactiviteit voor deze soort flink is afgenomen. Indien dit is gebeurd in de optimale zangtijd (eind mei - begin juni) ontstaat al gauw een witte vlek.

- **(Zwarte roodstaart)**

- **Geen territoria in het gebied, wel in omgeving**

De gebouwen van de Philips Campus hebben als vanouds enkele broedparen zwarte roodstaarten. De territoria liggen buiten het onderzochte gebied, één paar werd op de grens geconstateerd.

- **Roodborsttapuit**

- 6 territoria, rode lijst soort**

De roodborsttapuit is nog niet eerder als broedvogel in de Klotputten vastgesteld. Toch zijn er uit het verleden wel waarnemingen, al dan niet uit het broedseizoen (H. van Maar). Het voorkomen met 6 broedparen is dan ook heel goed te noemen. De soort gedraagt zich nogal onopvallend. Enkele paren waren pas te ontdekken door af te wijken van de normale inventarisatieroute en bijvoorbeeld langs sloten op te lopen. Deze vogels hebben het territorium langs ruige sloten aan de rand van het nieuw aangeplante bos. Andere paren zongen volop in de open natte ruigte met enkele wilgenstruiken langs de Dommel. Een tweetal broedparen in het zuidelijke deel komen voor in de open aanplant van nieuw bos, afgewisseld met ruigte. Door het dichter worden van de bebossing zullen enkele paren wel weer verdwijnen. De exemplaren in het noordelijke gebied hebben meer toekomst. De soort staat op de rode lijst.

- **Bosrietzanger**

- 18 territoria**

Het aantal bosrietzangers is hoog te noemen. Vooral als blijkt dat de meeste bosrietzangers voorkomen in een klein gedeelte van het gebied. Met name in het middengebied langs de Dommel waar veel riet afgewisseld wordt door struiken en bomen in een vochtige omgeving wemelt het van deze zangertjes. In dit middengebied komen 10 paar voor op ongeveer 8 hectare. Er zaten enkele onvermoeibare mannetjes tussen die gemakkelijk meer dan een uur vrijwel onafgebroken de zang lieten horen, terwijl de buurman maar enkele korte momenten het territorium met zang wilde afbakenen. In de jonge aanplant van loofhout kwamen nog maar op twee plaatsen bosrietzangers voor. Hier kan in de komende jaren nog wat uitbreiding gaan plaatsvinden, voorwaarde daarbij lijkt wel te zijn dat aansluitend aan jong bos ook voldoende ruigte in het territorium voorhanden is. (9). In de Veldhovense Dommelbeemden werden in 2002 16 territoria aangetroffen op 68 ha. beekdal. In 1985 meldden H. Munsters en W. Veenhuizen 20-21 territoria. (10). Ook in de tussenliggende jaren schommelt het aantal rond de 15 territoria (meded. H. Munsters)

- **Kleine Karekiet**

- 15 territoria**

De kleine karekiet stelt met een gering oppervlak aan geschikt biotoop genoeg. Uit literatuur blijkt de strikte voorkeur voor rietbegroeiing (11). In de Klotputten blijkt het rietterrein bij de zandvang nauwelijks kleine karekieten te herbergen. Mogelijk is door de brand van enkele jaren geleden het riet nog niet voldoende ontwikkeld om een goed leefgebied op te leveren. De rietpercelen in het midden van de Klotputten zorgen voor 11 territoria op 2,5 hectare riet. De kleine stukken riet langs de recreatieplas hebben bijna geen karekieten, mogelijk door de hoge recreatiedruk hier. In de Veldhovense Dommelbeemden werden maar 3 territoria aangetroffen in 2002, dit wordt veroorzaakt door het grotendeels ontbreken van riet in dit gebied.

- **Spotvogel**

- 4 territoria**

De spotvogel heeft maar 4 territoria, waarvan er drie liggen in het nieuw aangeplante bos en één in een klein restant van een oude houtwal. Door het dichter worden in de komend jaren van het nieuwe bos en met name als voldoende dichte ruigte overblijft kan de stand van de spotvogel verder gaan toenemen. De soort komt ook hier voor midden in bosjes, terwijl de bosrietzanger veel meer de overgangen met open ruig gebied opzoekt. (rapport Dommelbeemden Veldhoven). Uit de inventarisatie van de Veldhovense Dommelbeemden waar in 2002 12 territoria werden geteld op 68 ha. kwam de hoge presentie in jonge bosjes naar voren (9)

• **Sprinkhaanzanger** **1 territorium**

In een veld met voornamelijk pitrus zong enkele keren de sprinkhaanrietzanger. Alleen in 1985 is deze soort ook aangetroffen. Dit biotoop van pitrus is op meer plaatsen aanwezig, dus kan de soort mogelijk regelmatig als broedvogel aangetroffen worden.

• **Grasmus** **22 territoria**

Met 22 territoria is de grasmus in de Klotputten zeer goed vertegenwoordigd. De soort komt overal in het vochtige deel van het beekdal voor, maar ook zeer veel in het jonge bos op de drogere delen. In het oostelijk deel van het onderzochte gebied zien we geen grasmussen. De parkachtige aanplant is te open van structuur. Het ontbreken in het westelijke deel is opvallend en misschien te verklaren door de hoge geluidsbelasting van de snelweg die hier verhoogd is aangelegd zonder geluidswerende maatregelen. Het is bekend dat vogels hoge geluidsbelasting niet verdragen in het broedgebied.

Uit eerdere tellingen in het gebied is 9 territoria het hoogste aantal, maar dit is van voor de aanplant van nieuw bos. In de Veldhovense Dommelbeemden werden in 2002 20 territoria gemeld (9).

• **Tuinfluitier** **22 territoria**

De tuinfluitier is in de Klotputten wijd verspreid. Overal komt deze soort voor, in vochtige loofbosjes, in parkachtige aanplant en ook zeer veel in de jonge bosaanplant. Hier is de dichtheid 8 paar op ongeveer 8 hectare.

• **Zwartkop** **28 territoria**

De zwartkop komt overal verspreid in het gebied voor met de nadruk op het parkachtige deel in het oosten. De jonge bosaanplant heeft in verhouding nog weinig paren.

• **Tijftjaf** **Broedvogel, geen territoria geteld**

De tijftjaf is een algemene broedvogel, waarvan de territoria niet geteld zijn.

• **Fitis** **17 territoria**

De fitis profiteert sterk van de jonge bosaanplant, hier is meer dan de helft van de paren te vinden. De overige fitissen vinden we op plekken waar struweel en kleine bomen of struiken elkaar afwisselen. In de parkzone komt de soort maar op enkele plekken voor.

De fitis is een pioniersoort van bosvegetaties (11), dit wordt bevestigd in de Klotputten.

• **Staartmees** **4 territoria**

Staartmezen broeden in allerlei typen bos, als er maar voldoende nestgelegenheid is in de vorm van dicht struikgewas (11). Voor de Klotputten betekent dit dat de staartmees alleen voorkomt in de randzone met de stedelijke bebouwing. Hier is plaatselijk dichte aanplant met coniferen te vinden. We vinden de soort niet in het beekdal.

• **Pimpelmees** **Broedvogel, geen territoria geteld**

De pimpelmees is in het gebied een algemene broedvogel.

• **Koolmees** **Broedvogel, geen territoria geteld**

Dit geldt ook voor de koolmees.

• **Matkop** **5 territoria**

De matkop is een bosbewoner. De aanwezigheid van dood hout wordt zeer op prijs gesteld, want veel matkoppen hakken hun eigen nestholte. De territoria van de matkop concentreren

zich in het nattere deel van het beekdal. Op de drogere gronden hebben we de matkop nergens aangetroffen.

• **Boomkruiper** **11 territoria**

Oudere bomen genieten de voorkeur van de boomkruiper, zowel wat betreft nestplaats als voedselbron. In ruwe oude stammen komen uiteraard meer insecten voor en zijn er voldoende spleten en holtes om als broedplaats te fungeren. De oude populieren in het oosten en de oudere parkaanplant herbergen juist veel boomkruipers.

• **Gaai** **2 territoria**

De gaai werd regelmatig waargenomen. Dit leidde tot vaststellen van 2 territoria.

• **Roek** **7 territoria**

In het oostelijke deel in de oude populieren bevindt zich een flink aantal jaren een kleine kolonie roeken. Mogelijk al zo'n 15 jaar. Ook in de omgeving bij de ijsbaan wat verder naar het oosten in Eindhoven broeden enkele roeken. De roek was aanwezig tot de teldatum van 4 mei, de eerstvolgende datum waren de roeken met hun kroost niet meer bij de nestbomen te vinden. De nesten bevinden zich in drie bomen bij elkaar op een hoogte van 30 meter.

• **Zwarte Kraai** **4 territoria**

De territoria van de zwarte kraai komen in het gebied alleen voor in delen met oudere bomen. De kraai is niet opvallend veel aanwezig.

• **Ekster** **2 territoria**

Deze soort werd veel gezien in het overgangsgebied van stedelijke bebouwing en bosjes in het beekdal. Uiteindelijk bleek maar op twee plaatsen aan de criteria voor een territorium te worden voldaan.

• **(Spreeuw)** **Mogelijk broedvogel, geen territoria vastgesteld**

De spreeuw werd wel in het gebied gezien, maar onduidelijk is of het vogels betrof die vanuit de naastliggende wijken voedsel kwamen zoeken. Zang is niet gehoord in het gebied. Er is potentieel leefgebied aanwezig in de oude populieren.

• **Kneu** **1 territorium**

Dichtbij de snelweg werd een territorium vastgesteld in het terrein met veel ruigte.

• **(Groenling)** **Geen territoria vastgesteld**

Dit jaar zijn er geen territoria vastgesteld. In 1995/96 en 1997 was sprake van één territorium.

• **Vink** **Broedvogel, geen territoria vastgesteld**

In de Klotputten is de vink een algemene broedvogel.

• **Rietgors** **5 territoria**

Het rietveld langs de Dommel en de ruigte in het gebied ten westen ervan herbergen 4 paar rietgorzen. Het vijfde paar komt voor in de zandvang. Opvallend is dat het rietveld tussen de zandvang en de oude Dommelarm geen rietgorzen heeft. Deze soort komt niet voor in de Veldhovense Dommelbeemden (9). In dit gebied ontbreekt natte ruigte.

• **(Huismus)** **Geen broedvogel**

De huismus is waargenomen maar geen broedvogel.

3.3 Vergelijking met eerder onderzoek

Zoals uit de tabel hierboven blijkt zijn de Klotputten in 1995/96 door de provincie (bij provincie beschikbare telgegevens, niet gepubliceerd) en in 1997 door T. Faassen (3) geheel vlakdekkend geïnventariseerd.

De provinciale telling heeft 5 telrondes omvat. Door dit relatief geringe aantal zullen minder territoria zijn opgemerkt. Per soort zal dit grotere of kleinere verschillen in aantallen opleveren. Bij de patrijs bijvoorbeeld zijn in 1995/96 5 territoria geteld door de provincie medewerkers en eveneens door ons in 2003. De kleine karekiet kwam in 1995/96 op een aantal van 7 en in 2003 op een aantal van 15. Het oppervlak geschikt leefgebied was in beide jaren gelijk.

Het onderzoek van T. Faassen heeft ook een beperkt aantal telrondes gekend, namelijk 4. Dit kan bijvoorbeeld het verschil in aantallen zanglijsters en heggenmussen verklaren. Het rapport van T. Faassen meldt meer roofvogels en kieviten, maar vooral minder zangers. Een belangrijke oorzaak voor het geringe aantal zangers is ongetwijfeld de nog geringe ouderdom van de nieuwe bosaanplant, die als biotoop voor veel soorten in 1997 nog niet geschikt was.

Uit oude persoonlijke waarnemingen van H. van Maar zijn in de periode voor 1980 enkele waarnemingen vermeldenswaardig. Deze waarnemingen geven een indicatie van een rijkere vogelbevolking uit het verleden.

Zo is de rietzanger lange tijd broedvogel geweest in de strook riet en ruigte langs de zuidelijke Dommeloever, grenzend aan het moerasgedeelte. Waarnemingen van een zingende vogel op 4-6-1968, 30-5-1969, 12-5-1970, 14-4-1971, 8-7-1973 en 30-6-1975 duiden hierop. Daarna werd het gebied door H. van Maar weinig meer bezocht. Het is niet duidelijk wanneer de rietzanger hier is verdwenen. Begin 70er jaren was de soort nog algemeen in Brabant. Verder werd op 19-6-1968 een man grauwe klauwier in het gebied aangetroffen. Dit is bijzonder omdat halverwege de 60er jaren de grauwe klauwier al zeldzaam als broedvogel was geworden in Brabant.

Tijdens bouwactiviteiten voor het Philips Natuurkundig Laboratorium had een zanddepot enkele jaren een oeverzwaluwkolonie, namelijk in de jaren 1970 tot 1972, met ongeveer 20 nesten.

De gele kwikstaart broedde in het gebied, wat blijkt uit waarneming van een paar op 15-6-1970 en 11-6-1972 en twee paar op 4-5-1979.

De vijver bij het Nat. Lab. trok enkele keren zwarte sterns aan. Op 21 juni 1972 10 exemplaren en op 7 juni 1973 5 exemplaren. Misschien rondzwervende vogels na mislukte broedpogingen?

Wanneer we in chronologische volgorde een overzicht geven van de ontwikkeling van vogelsoorten in de Klotputten sinds ongeveer 1970 ontstaat het volgende beeld.

Tussen 1970 en 1980 verdwijnen waarschijnlijk rietzanger, grauwe klauwier en oeverzwaluw door het verdwijnen van geschikt biotoop of landelijke afname van de soort.

Tussen 1980 en 1990 zien we uit de inventarisaties van Munsters en Veenhuizen (10) het afnemen van de nachtegaal en de sprinkhaanzanger. De graspieper en de veldleeuwrik verdwijnen. De bosrietzanger blijft uitgebreid in het gebied aanwezig, de rietgors ook (waarneming in 80 er jaren door H. van Maar) maar met een geringer aantal. De roek verschijnt als broedvogel, de gele kwikstaart verdwijnt daarentegen.

In de negentiger jaren neemt de Klotputten in betekenis toe door de zandbanken met begroeiing die ontstaan in de zandvang. Broedvogel wordt de kleine plevier. Door de bosaanplant, het aanleggen van nieuwe houtsingels, het toenemen van ruigtes en het in stand

blijven van het oppervlak riet stijgen vanaf de laatste jaren 90 de aantallen bosvogels/struweelvogels/rietvogels. Dit zijn o.a. kleine karekiet, grasmus, spotvogel en tuinfluiter. Opvallend is het verschijnen van de roodborsttapuit. Het is niet duidelijk of deze soort in het gebied afwezig is geweest.

Samenvattend: de echte specialisten in de vogelsamenstelling van het beekdal zijn verdwenen of komen niet voor: grauwe klauwier, kwartelkoning, rietzanger bijvoorbeeld. De gestage achteruitgang is recent gestopt en omgezet in natuurontwikkeling, die al zichtbaar tot toename van de avifauna leidt.

Het aantal struweelvogelsoorten en vogelsoorten van rietvegetaties is goed te noemen. Ook de aantallen per soort duiden op goed ontwikkelde biotopen. Door verdere natuurontwikkeling kan de variatie in soorten mogelijk verder toenemen, waardoor het gebied kan uitgroeien tot een zeer goed vogelgebied.

3.4 Vergelijking met het rapport "Inventarisatie natuurwaarden Eindhoven".

De gemeente Eindhoven heeft bureau Ecologica verzocht voor haar gehele grondgebied een inventarisatie te maken van de natuurwaarden. Het bureau heeft een methode ontwikkeld die de waarden vanaf 1980 tot 2001 getotaliseerd in beeld brengt. Dit is ook gebeurd voor het gebied de Klotputten (3, 4 en 5). De systematiek maakt het mogelijk de landelijke gebieden binnen het grondgebied van de gemeente Eindhoven onderling te vergelijken. Het is aardig de systematiek van Ecologica toe te passen op de door ons uitgevoerde inventarisatie en te kijken hoe de gegevens van Ecologica voor de Klotputten zijn aan te vullen.

Latere waarnemingen van H. van Maar vanaf 1980 kunnen een aanvulling betekenen op de lijst die door Ecologica is samengesteld vanuit waarnemingen vanaf dat jaar.

Incidentele waarnemingen:

- 2-5-1991: paar kraakeend op de zandvang
- 18-2-1994: man witoogend op de zandvang
- 18-2-1994: bokje langs de Dommeloever in de zandvang
- 18-2-1994: waterral op dezelfde plek
- 25-4-1994: witgatje zandvang
- 4-1-1995: minstens 30 watersnippen in de zandvang
- 4-1-1995: man pijlstaart op de zandvang
- 20-2-1996: 4 bergeenden en 50 tafeleenden op de zandvang
- 26-12-1996: 20 wintertalingen op de zandvang
- 6-5-1999 6 oeverlopers zandvang

Waarnemingen van regelmatig voorkomende soorten, met indien van toepassing een territoriumbepaling:

- 18-5-1999: paar kraakeend, tevens op 2-6-1999 op de zandvang, dit duidt op een territorium.
- 13-3-1999: paar kleine bonte specht in de italiaanse populieren bij het scoutinggebouw Locatellistraat, ook dit leidt tot een territorium.
- 2-5-1999: ex. Ransuil bij dode Dommelarm, 30-5-1999: volw. Ransuil met 2 uitgevlogen juvenielen, 2-6-1999: 2 juvenielen en 15-6-1999: 3 ex ter plekke van het struweel tussen de dode Dommelarm en de zandvang. Een broedgeval in dit gebied.
- 18-5-1999: 2 ex. Kleine plevier zandvang, 2-6-1999: 3 ex. op dezelfde plek, 12-6-1999 weer 2 ex. en tot slot op 22-6-1999 2 exemplaren. Ook dit leidt tot een territorium.
- Ook in 2000 waren er kleine plevieren aanwezig op 26-4-2000, 2 ex. parend. Verder is dat jaar geen bezoek meer aan het gebied gebracht.
- 30-5-2000: zingende sprinkhaanzanger in de pitrusvegetatie in het moerasgebied ten zuiden van de Dommel: territorium.
- 30-5-2000: man blauwborst in rietvegetatie moerasgebied.
- 5-1-2001: 5 ex stormmeeuw zandvang
- 1-3-2001: 2 ex. dodaars zandvang
- 13-1-2002: ijsvogel in wilgen in de zandvang
- 3-5-2002: roep wielewaal uit populierenbos.

De systematiek van Ecologica wordt hieronder kort weergegeven voor zover van toepassing op de Klotputten.

Het gebied de Klotputten bestaat uit de landschapseenheden: open water, ontgonnen beekdal en ontgonnen bos en hei, de beide laatste vallend onder het biotoop: kleinschalig agrarisch gebied. Vanuit de soortbenadering die men gebruikt wordt een indeling gemaakt in 0-soorten, Primaire doelsoorten, Secundaire doelsoorten en Tertiaire doelsoorten. De onderstaande toelichting is een sterk vereenvoudigde verklaring. Zie voor de volledige toelichting het rapport van Ecologica (4).

0 soorten zijn:

- Soorten die voorkomen als primaire, secundaire of tertiaire soort, maar in Eindhoven zijn uitgestorven (geen zwervers of incidentele waarnemingen)

Primaire doelsoorten zijn:

- Voornamelijk soorten van de landelijke rode lijst (ernstig bedreigd tot kwetsbaar)

Secundaire doelsoorten:

- Voornamelijk soorten van de lokale rode lijst, dit is een lijst die speciaal is opgesteld voor het stedelijke gebied van Eindhoven.

Tertiaire doelsoorten:

- Karakteristieke, niet bedreigde soorten.

Bij de indeling in drie typen doelsoorten gaat het om broedvogels, mogelijke broedvogels en niet broedvogels. Voor broedvogels of mogelijke broedvogels gaat het om territoriumhoudende soorten.

In de volgende tabel is te zien hoe de vogelsoorten in de Klotputten zijn aangegeven en welke aanvulling vanuit het onderzoek in 2003 is te geven.

Vogelsoort	Aantal territoria in 2003	Indeling Ecologica 2001	Aanduiding Ecologica 2001	Aanvulling voor Ecologica in 2003
Velduil		0	Niet broedvogel	
Roerdomp		0	Niet broedvogel	
Zwarte stern		0		Niet broedvogel
Blauwborst		pr	Broedvogel	
Dodaars		pr	Niet broedvogel	
Groene specht		pr	Broedvogel	
IJsvogel		pr	Niet broedvogel	
Kleine plevier		pr	Niet broedvogel	Broedvogel
Kraanvogel		pr	Niet broedvogel	
Kwartelkoning		pr	Mogelijke broedvogel	
Paapje		pr	Niet broedvogel	
Patrijs		pr	Broedvogel	
Pijlstaart		pr	Niet broedvogel	
Roodborsttapuit		pr	Niet broedvogel	Broedvogel
Slobeend		pr	Niet broedvogel	
Steenuil		pr	Niet broedvogel	

Vogelsoort	Aantal territoria in 2003	Indeling Ecologica 2001	Aanduiding Ecologica 2001	Aanvulling voor Ecologica in 2003
Tapuit		pr	Niet broedvogel	
Torenvalk		pr	Broedvogel	
Waterral		pr	Niet broedvogel	
Watersnip		pr	Niet broedvogel	
Wielewaal		pr	Mogelijke broedvogel	
Zomertaling		pr	Niet broedvogel	
Bosrietzanger		se	Broedvogel	
Gekraagde roodstaart		se	Mogelijke broedvogel	
Gierzwaluw		se	Niet broedvogel	
Grasmus		se	Broedvogel	
Graspieper		se	Broedvogel	
Grote lijster		se	Broedvogel	
Holenduif		se	Broedvogel	
Kauw		se	Mogelijke broedvogel	
Kleine karekiet		se	Broedvogel	
Kneu		se	Broedvogel	
Nachtegaal		se	Broedvogel	
Ransuil		se	Mogelijke broedvogel	Broedvogel
Rietgors		se	Broedvogel	
Ringmus		se	Niet broedvogel	
Roek		se	Broedvogel	
Sperwer		se	Broedvogel	
Spotvogel		se	Broedvogel	
Staartmees		se	Broedvogel	
Tuinfluit		se	Broedvogel	
Veldleeuwrik		se	Niet broedvogel	
Witte kwikstaart		se	Mogelijke broedvogel	Broedvogel
Zomertortel		se	Broedvogel	
Zwarte roodstaart		se	Broedvogel	
Blauwe reiger		te	Niet broedvogel	
Buizerd		te	Mogelijke broedvogel	
Fluiter		te	Mogelijke broedvogel	
Houtsnip		te	Mogelijke broedvogel	
Kievit		te	Broedvogel	
Kokmeeuw		te	Niet broedvogel	
Scholekster		te	Mogelijke broedvogel	Broedvogel
Sprinkhaanzanger		te	Niet broedvogel	Broedvogel
Tafeleend		te	Niet broedvogel	
Wintertaling		te	Broedvogel	
Zanglijster		te	Broedvogel	
Zwarte specht		te	Niet broedvogel	

De boomvalk die broedvogel is in het oostelijke gebied soort komt niet voor in de doelsoortenlijst van Ecologica.

4. Conclusies en aanbevelingen.

Natuurontwikkeling is in de Klotputten in gang gezet. De belangrijkste factoren die natuurontwikkeling mogelijk maken zijn: planologische bescherming van het Dommeldal, het aanwijzen als locatie voor boscompensatie en de bestemming als waterwingebied.

Verdere ontwikkeling van de samenhang van de Klotputten met het Dommeldal stroomopwaarts in Veldhoven en Waalre zal binnen enkele jaren mogelijk worden door de ombouw van de snelwegen om Eindhoven en de verhoogde ligging die hiervan het gevolg zal zijn. Er zal een nauwelijks onderbroken beekdal terugkeren.

De recreatie kan ontwikkeld worden, mits gericht op natuurgerichte recreatie. De meest kwetsbare stukken in het beekdal van de Klotputten moeten hierbij worden ontzien. Te denken valt dan aan de moerasbosjes en rietvelden die niet aan druk bereden fietspaden of wandelpaden mogen liggen. Ook is zonering in verband met wandelaars met honden nodig.

De verdere ontwikkeling van de Klotputten zal bij voorkeur bestaan uit:

- Handhaven van brede zandpaden (struweelvogels)
- Afgraven verrijkte bovenlaag van de percelen langs de Dommel, ten gunste van de vegetatie ontwikkeling en daarmee ook gunstig voor de vogelstand
- Vasthouden van kwelwater zodat een nat ecosysteem verder tot ontwikkeling kan komen
- Plasdras houden van de kwetsbare delen vanwege natuurontwikkeling en ontoegankelijkheid voor recreanten
- Natuurvriendelijk inrichten van de Dommeloever
- Uit de landbouw onttrekken van alle overgebleven percelen in het gebied. Op deze percelen zal niet automatisch bebossing moeten plaatsvinden, maar juist het vormen van een afwisselend kleinschalig beekdal landschap met struweel, houtsingels, hooilanden etc. Hierdoor kunnen zeldzamere struweelvogels weer een plek vinden.
- Handhaven van ruige sloten
- Opheffen van het pad langs de zuidelijke Dommeloever om een groter niet toegankelijk gebied te verkrijgen. (gunstig voor zeldzamere beekdal vogels)
- Gevarieerd houden van de nieuwe bebossing, d.m.v. maken van open plekken en gevarieerde dunning t.z.t. Zorgen voor zoom en mantelvegetatie. (grotere rijkdom aan struweel- en bosvogels)
- Langzamerhand laten verdwijnen van populieren als de natuurlijke ondergroei voldoende wasdom heeft gekregen
- De oude Dommelarm ontoegankelijk maken voor publiek vanwege broedgelegenheid voor oeverwaluw en ijsvogel.
- Natuurlijk inrichten van het oostelijke deel van het studiegebied.

Indien het juiste evenwicht gevonden kan worden tussen recreatie (met een goede zonering) en natuurontwikkeling kan het gebied nog een veel hogere waarde bereiken voor wandelaar/fietser/natuurliehebber en voor de natuur op zich.

Literatuurlijst

1. Dijk, A. van (1996), Broedvogels inventariseren in proefvlakken, Handleiding Broedvogel Monitoring Project, SOVON.
2. Ecologica, (1996), Inrichtings- en beheersplan waterwingebied Klotputten.
3. Ecologica, (1998), Biologische monitoring waterwingebied Klotputten, inventarisatie 1997.
4. Ecologica, (1998), Inventarisatie natuurwaarden Eindhoven, hoofdrapport.
5. Ecologica, (2002), Inventarisatie buitengebieden 2001.
6. Erve, F. van, (1967), Avifauna van Noord-Brabant.
7. Faassen, T.J.A. (1997), De Klotputten, broedvogels-, dagvlinders- en libellenmonitoring.
8. Hustings, (1985), Handboek Vogelinventarisatie.
9. IVN Veldhoven/Vessem, (2002), Broedvogelinventarisatie Dommelbeemden.
10. Munsters, H. en W. Veenhuizen, (1994), Broedvogels van het Broek bij Hanevoet in Eindhoven, Blauwe Klauwier 20 nr. 4.
11. Provincie Noord-Brabant, (1997), W. Poelmans en J. van Diermen, Broedvogels van midden en oost brabant
12. Sierdsema, H., (1995), Broedvogels en beheer, SOVON en SBB.

Bijlagen.

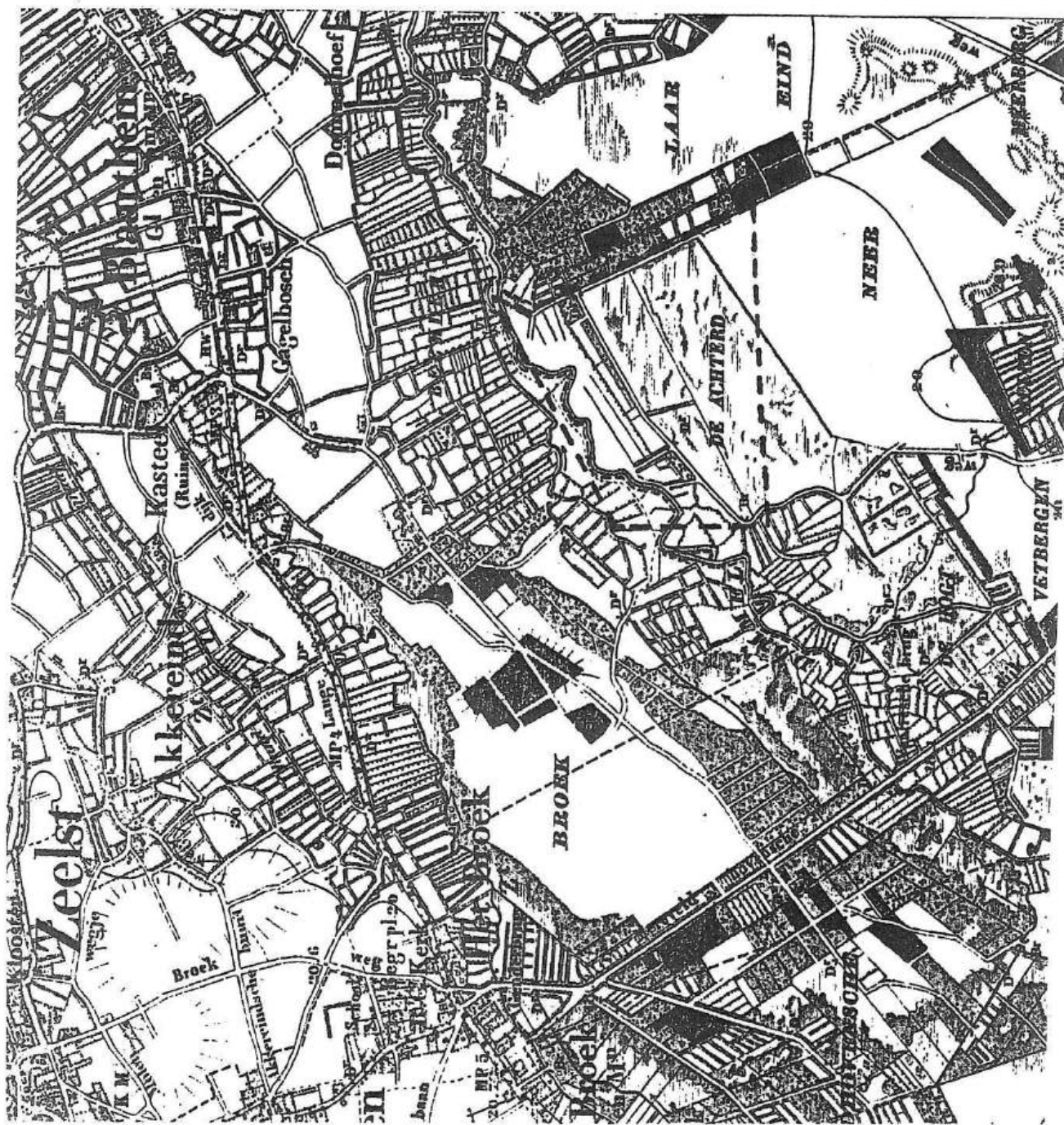
Historische kaarten 1840-1850 en rond 1900

Overzicht waterwingebied en verpachte gronden

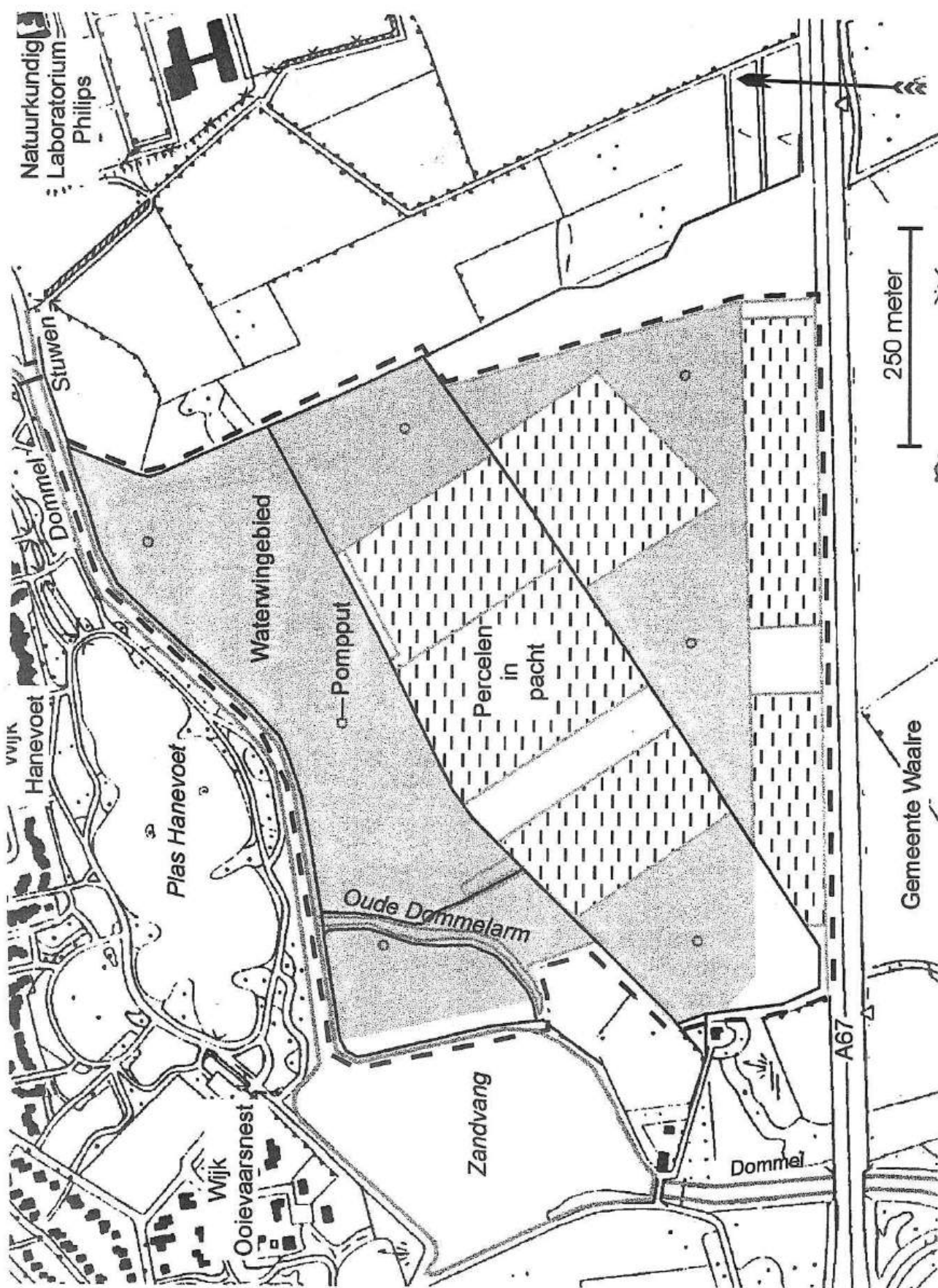
Voorgesteld maaibeheer

Soortkaarten

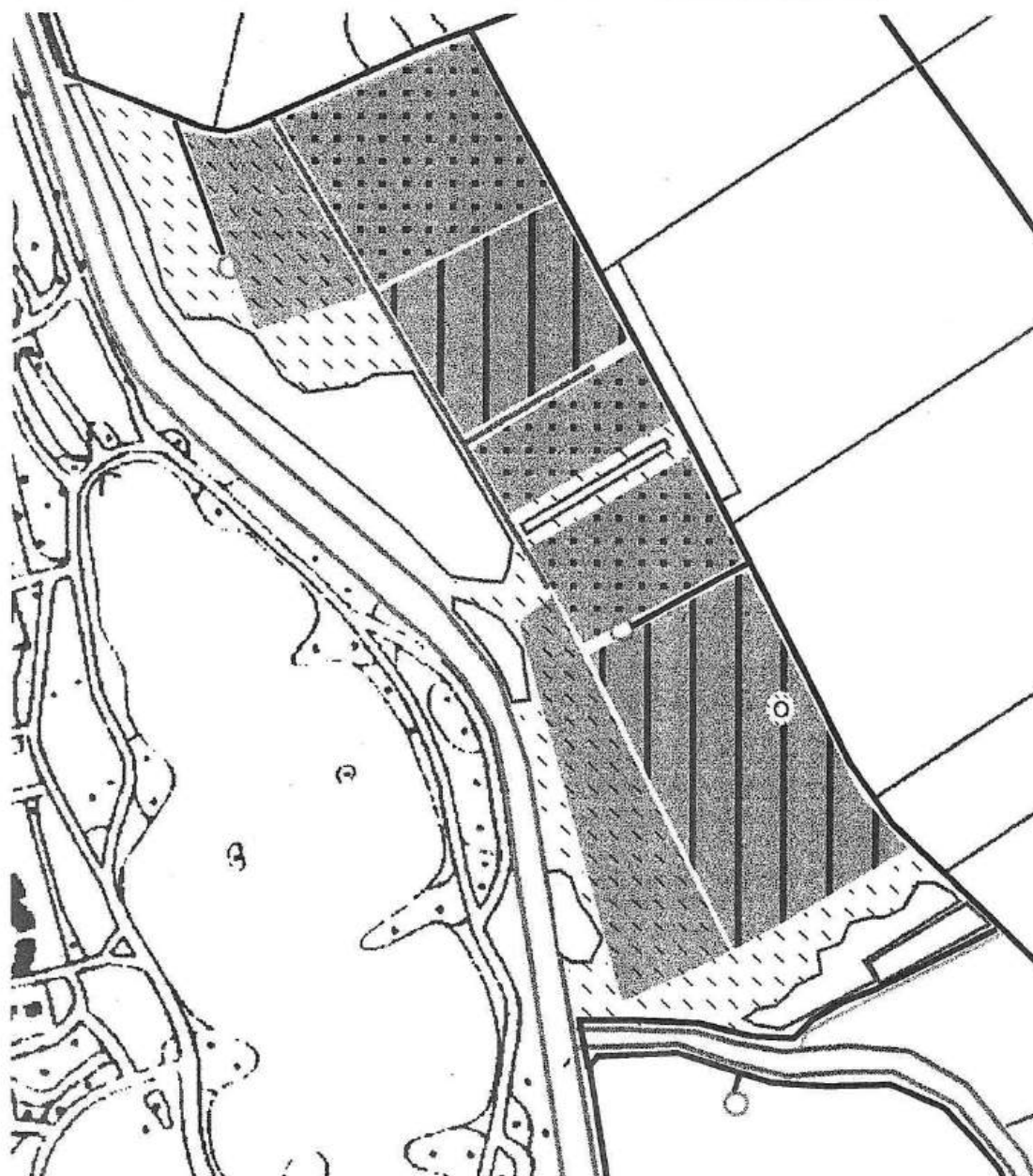
Lijst waargenomen niet broedvogels

Historische kaart rond 1900

Overzicht waterwingebied en verpachte gronden

Legenda

pad

perceelsgrens

Maaibeheer

ruigte: 1x per 2 jaar
eind augustus

1x per jaar
eind augustus

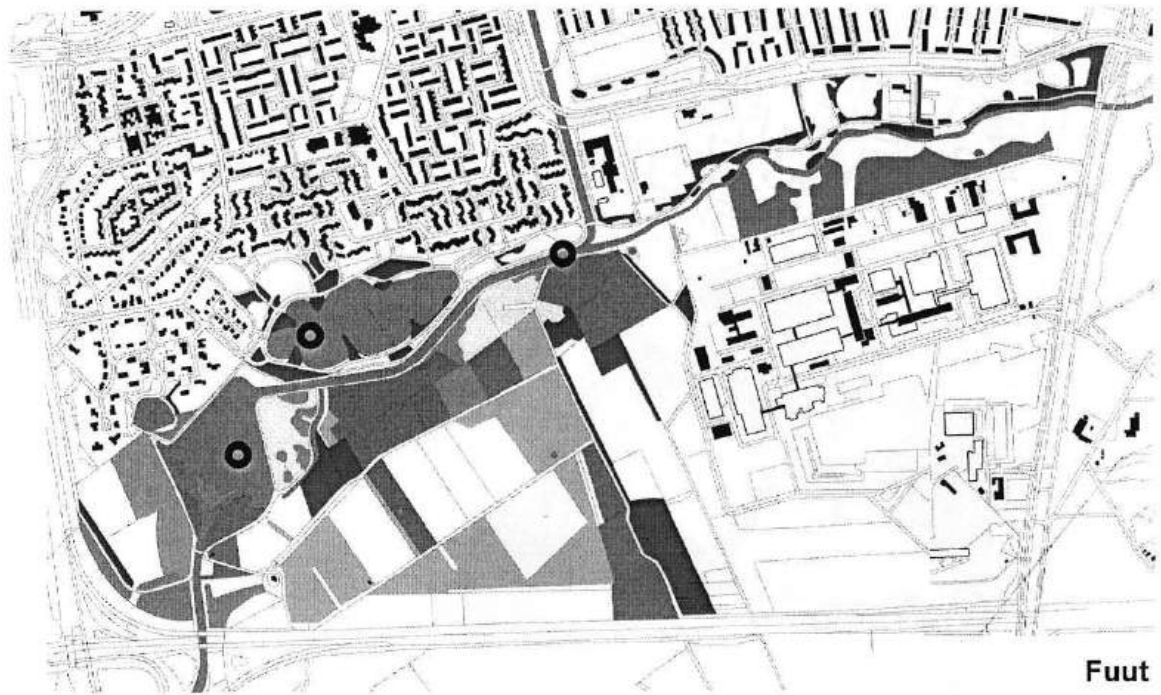
1x per jaar
half juli

1x per jaar
half juni

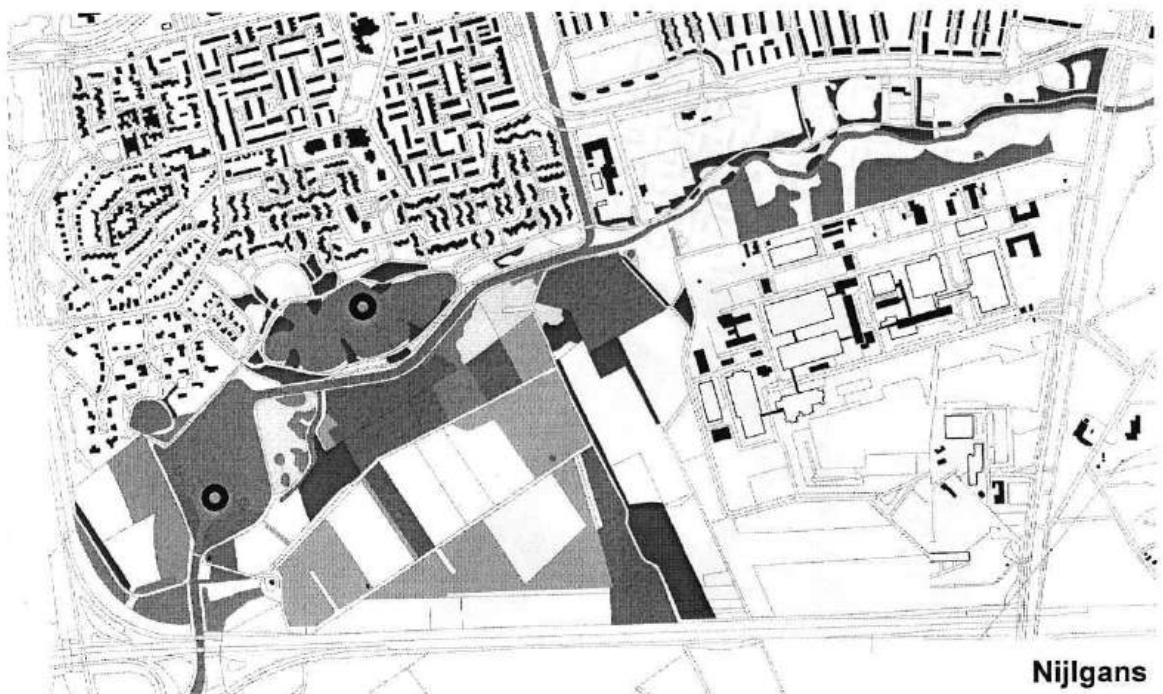
* Na maaien in juni of juli kan nabeweid worden of nogmaals gemaaid sept/okt.

* Een enkel perceel kan ook volledig beweid worden i.p.v. maaien (niet de in augustus gemaaide percelen)

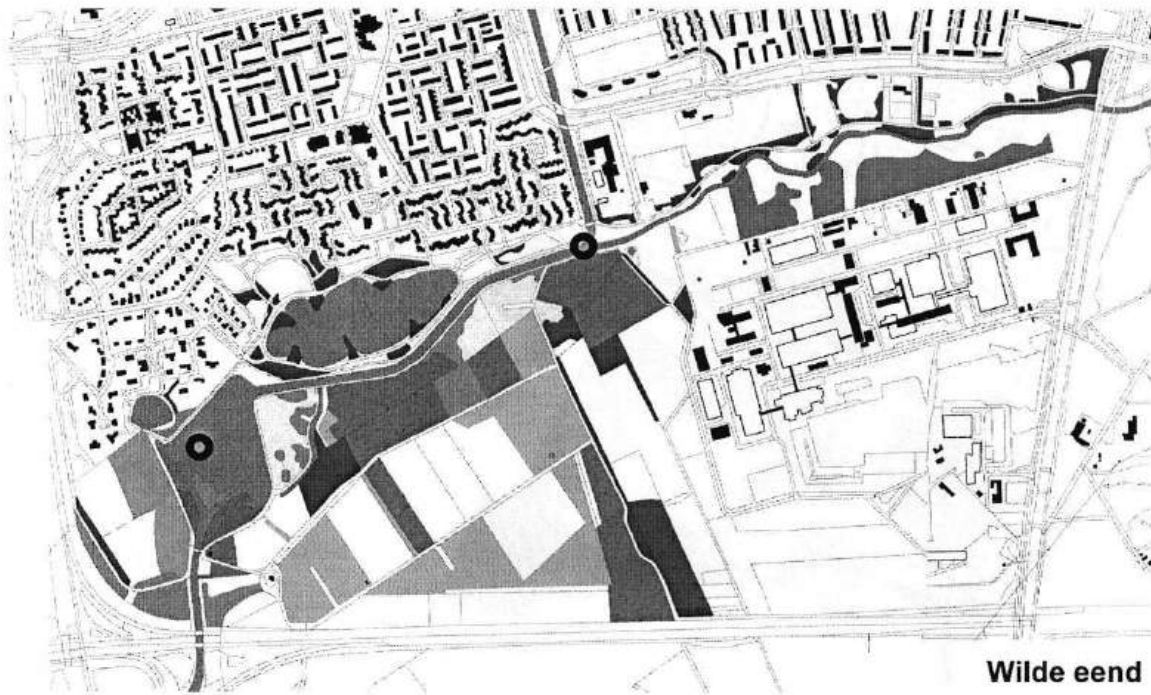
Voorgesteld maaibeheer

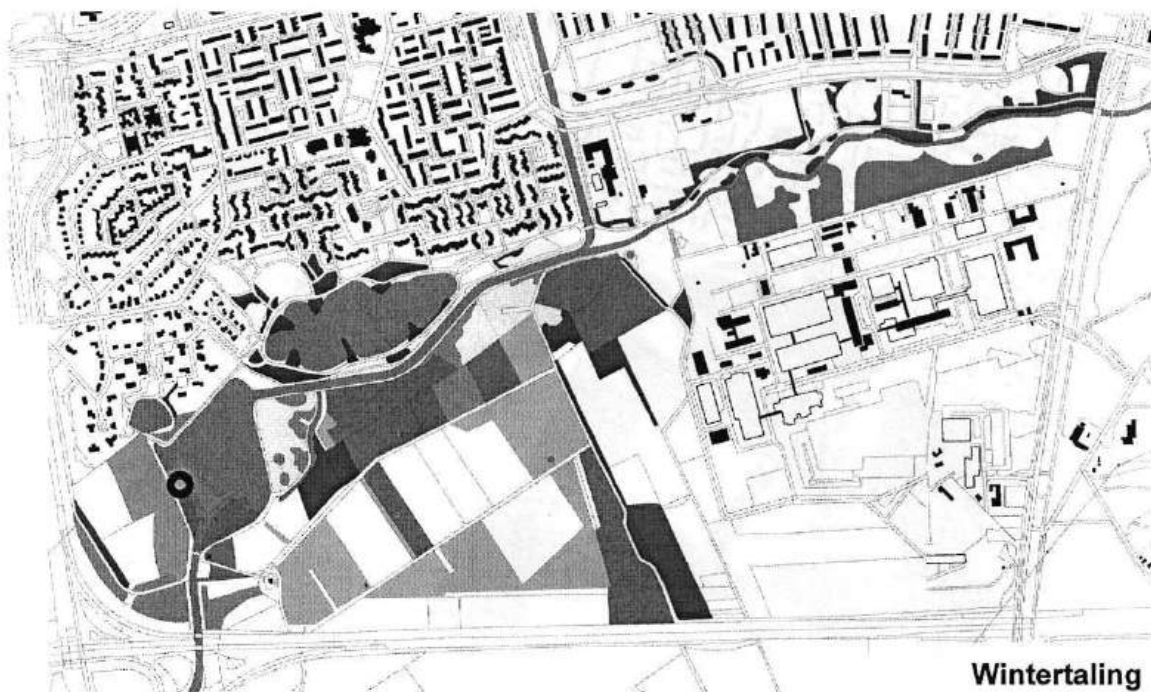
Fuut

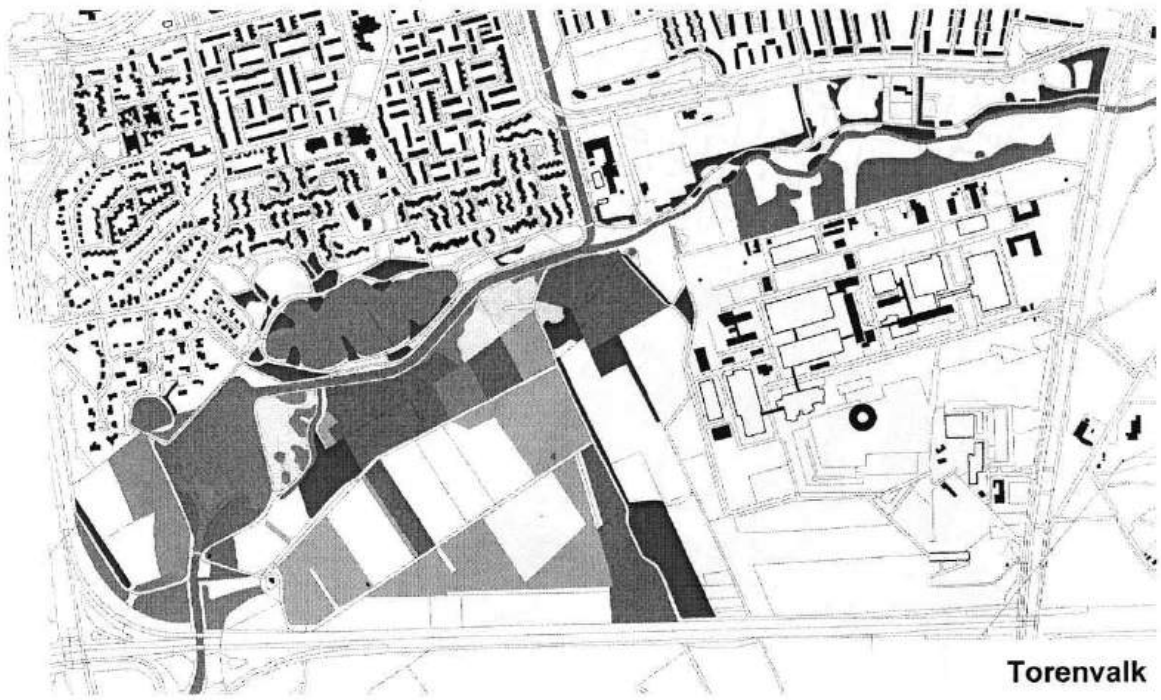
Nijlgans

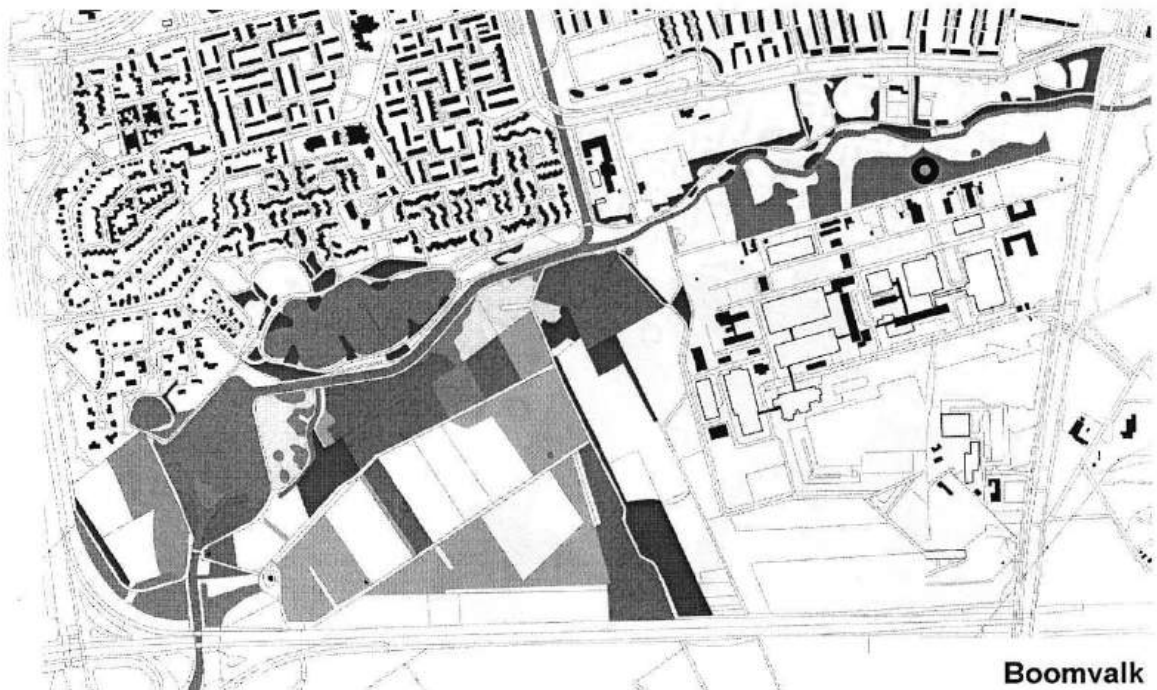
Wilde eend

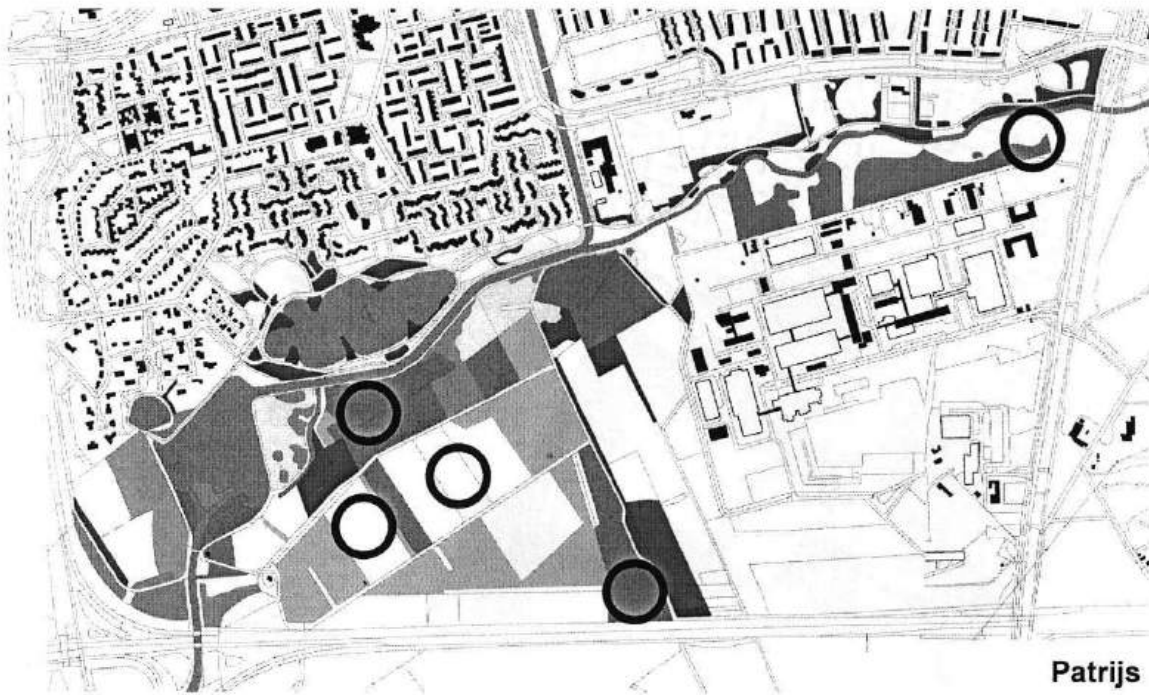
Wintertaling

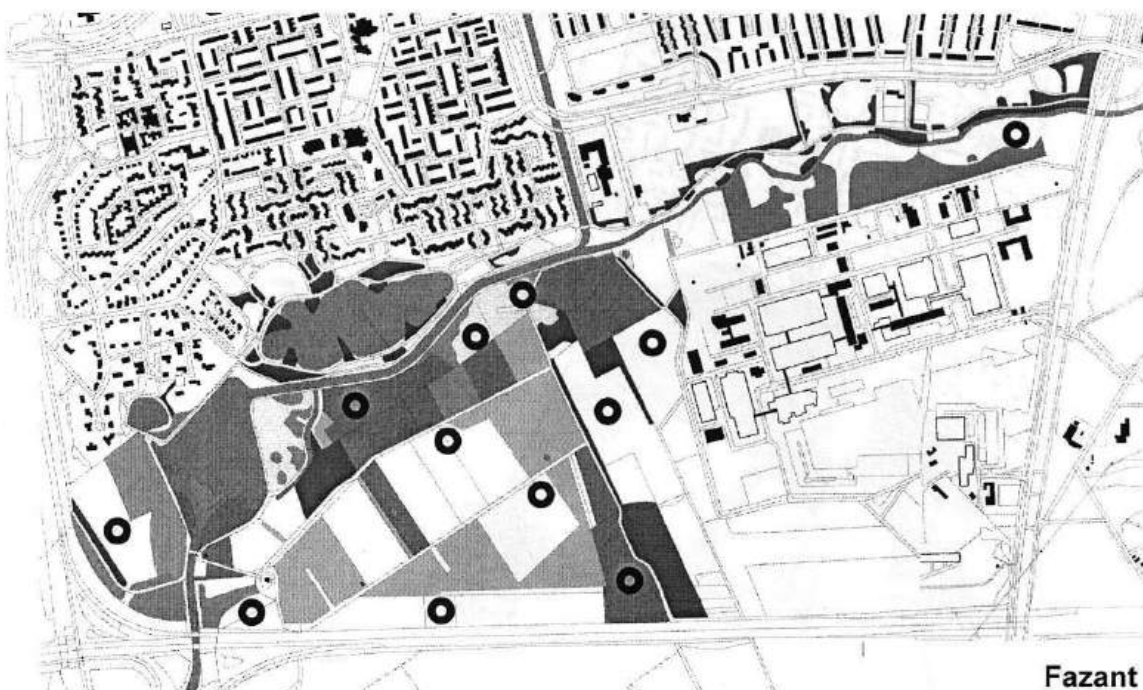
Torenvalk

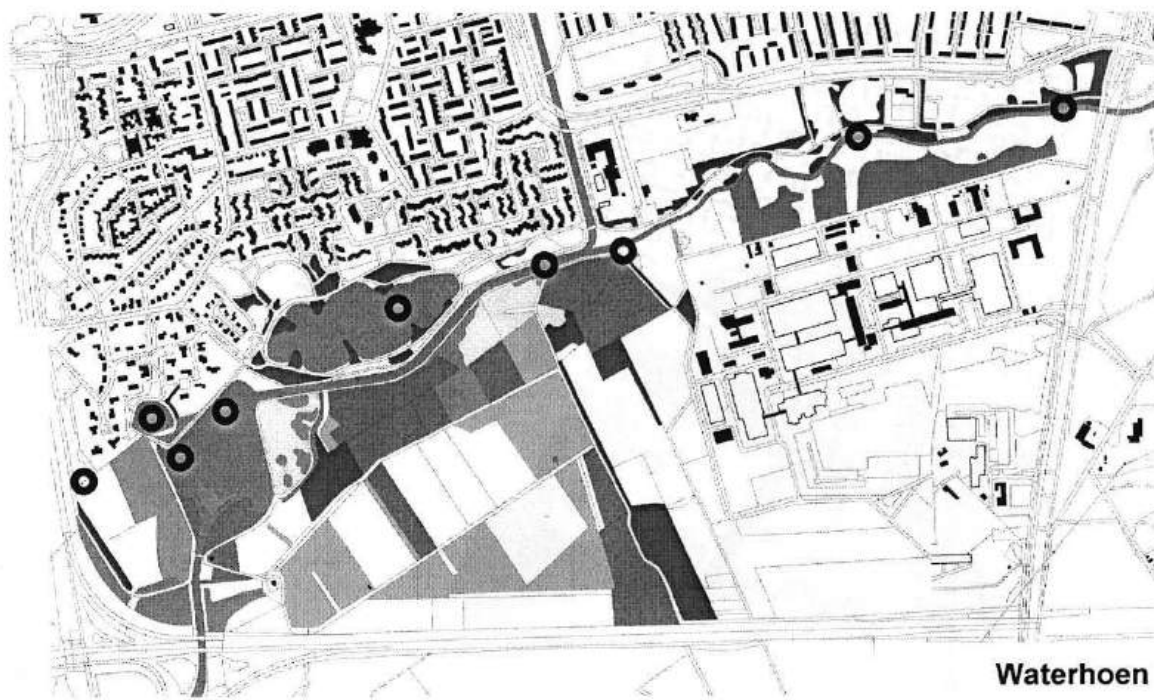
Boomvalk

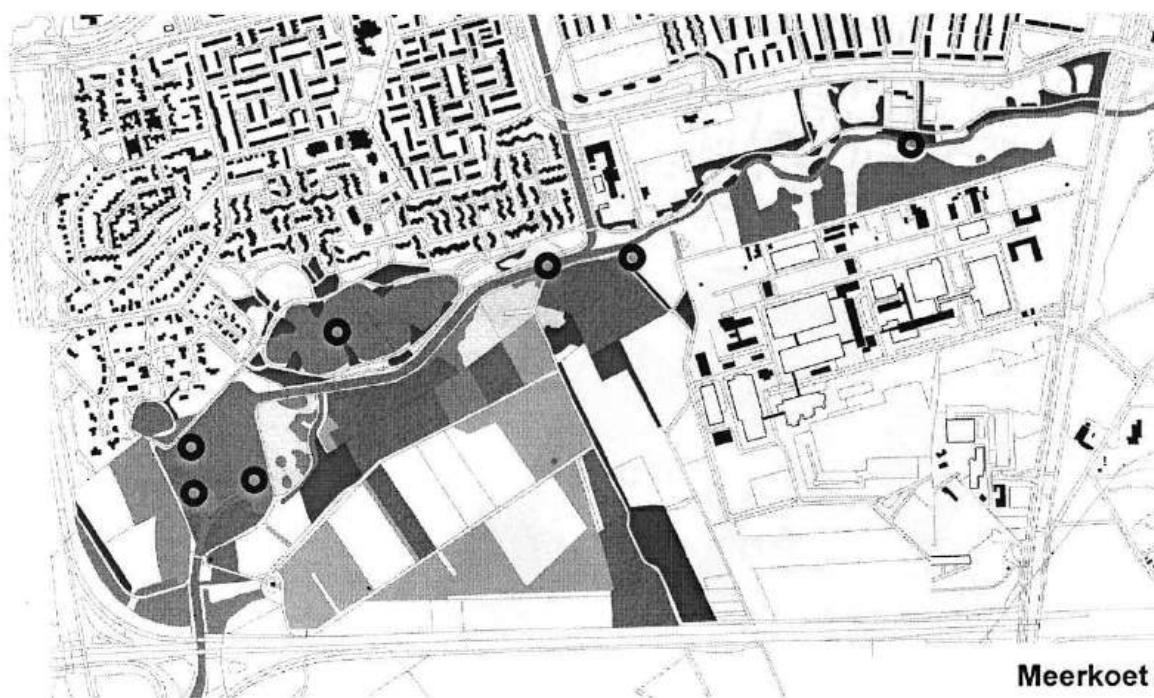
Patrijs

Fazant

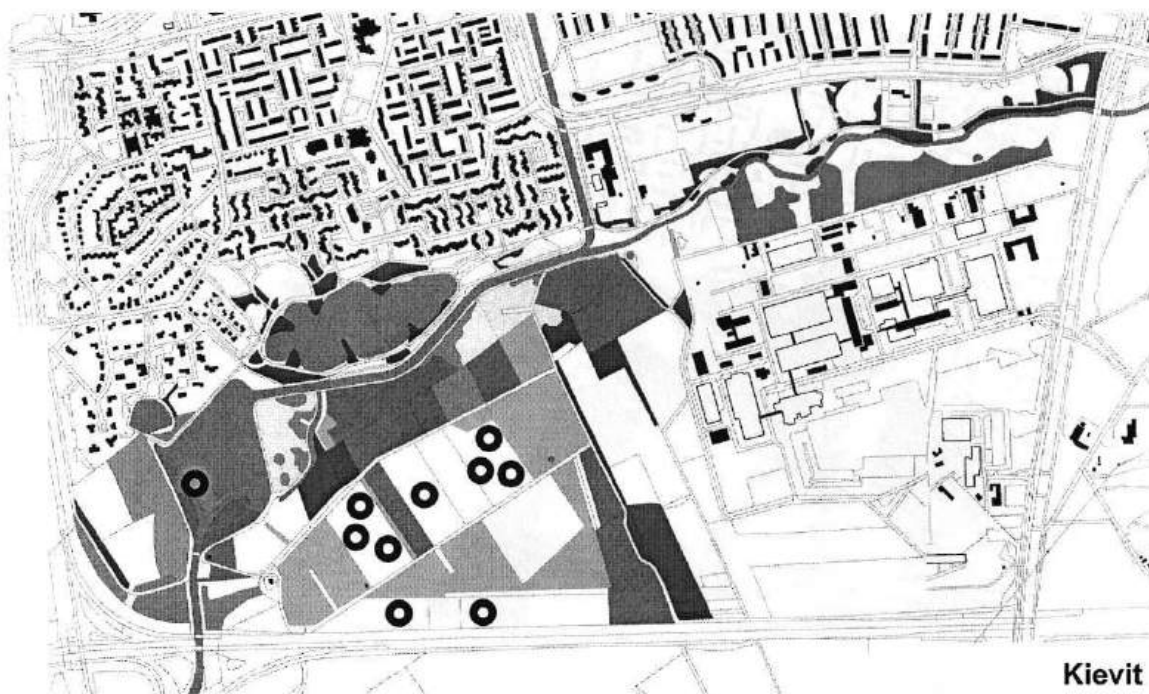
Waterhoen

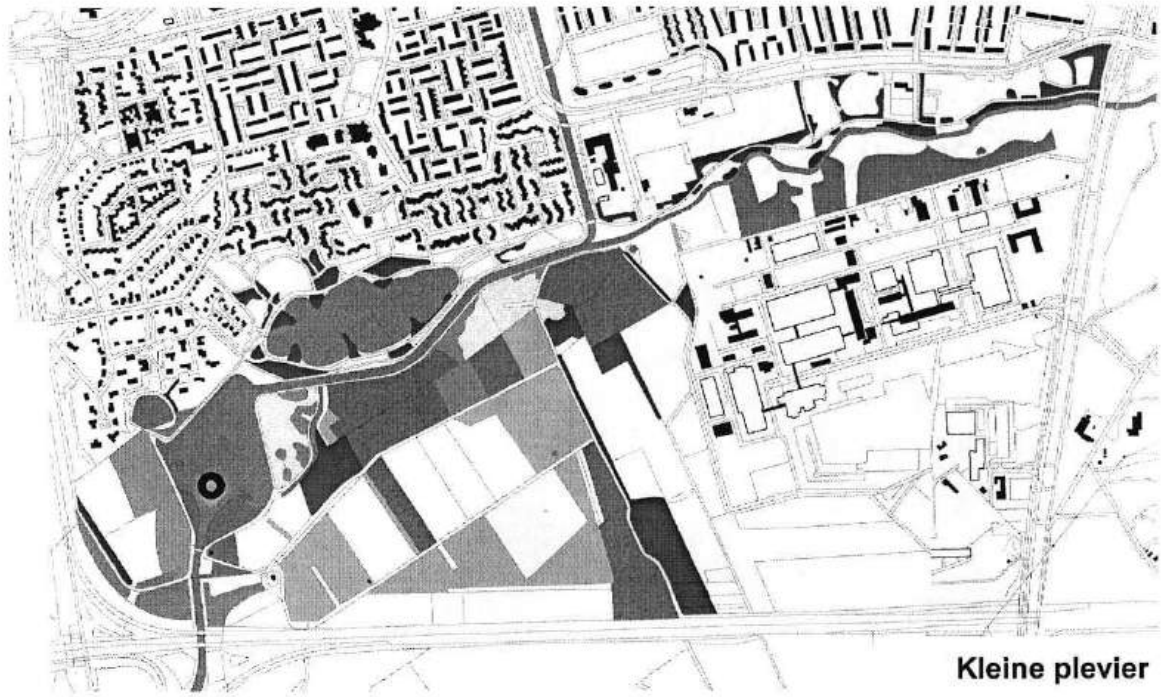
Meerkoet

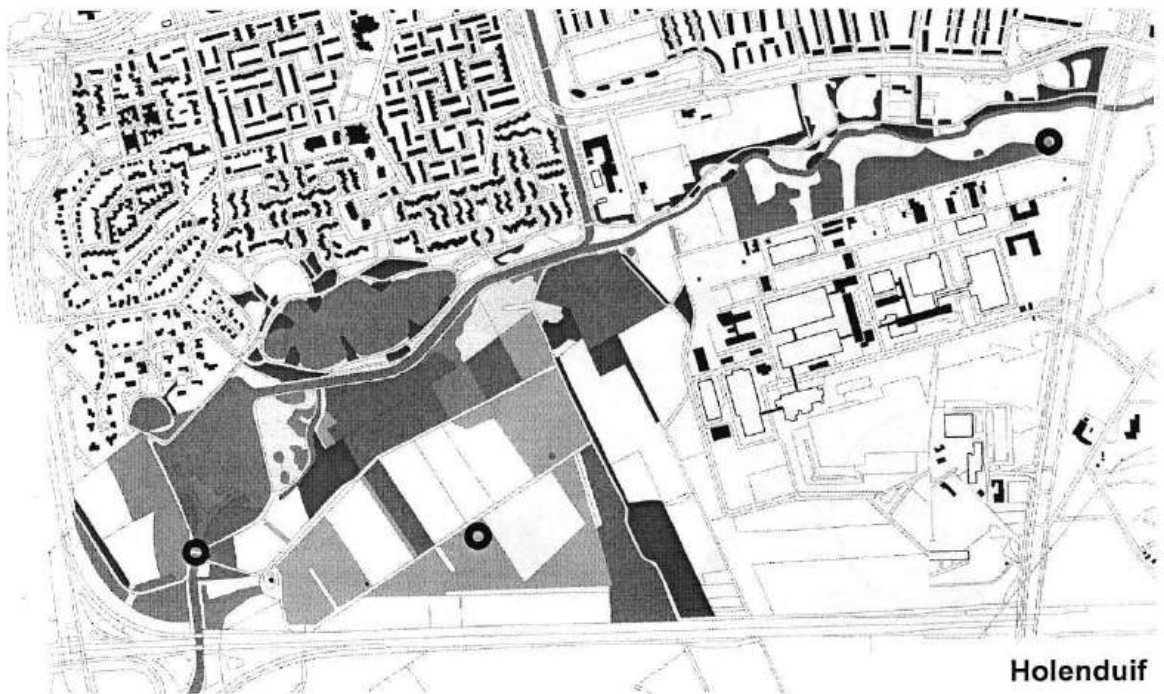
Scholekster

Kievit

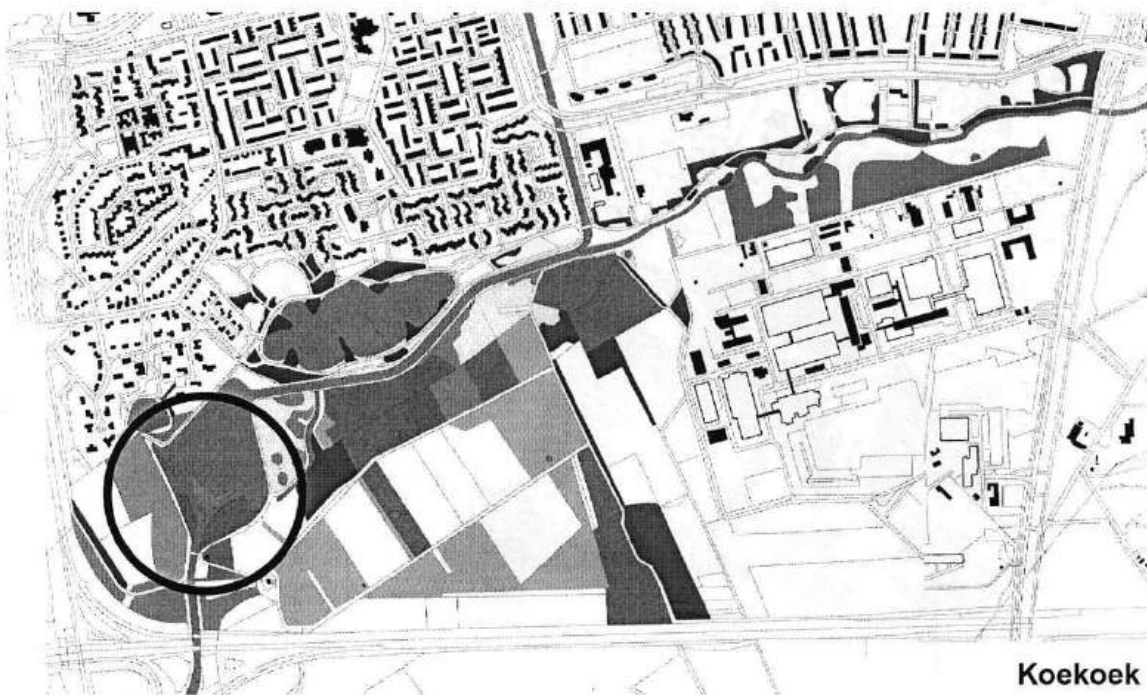
Kleine plevier

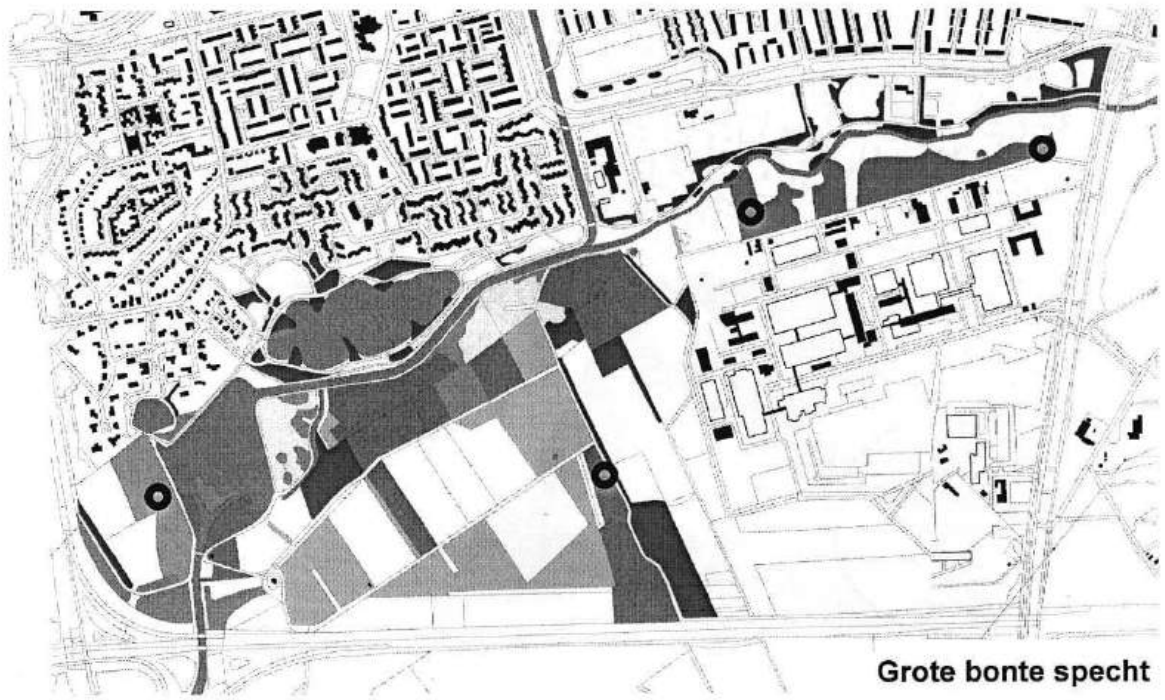
Holenduif

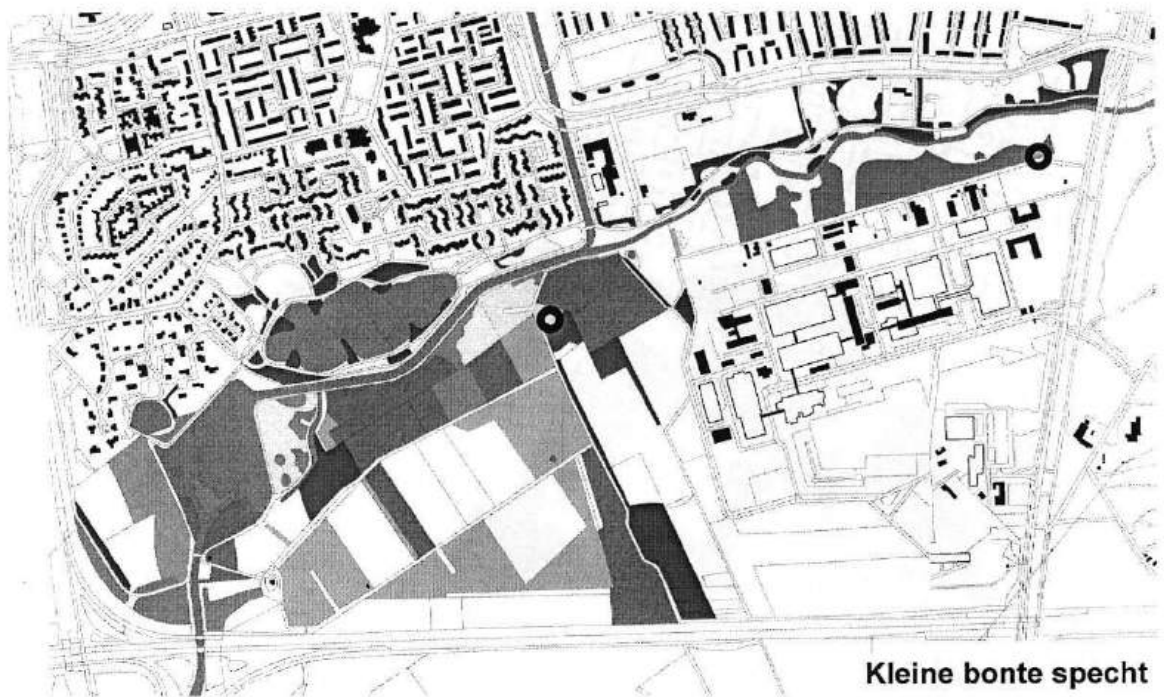
Turkse tortel

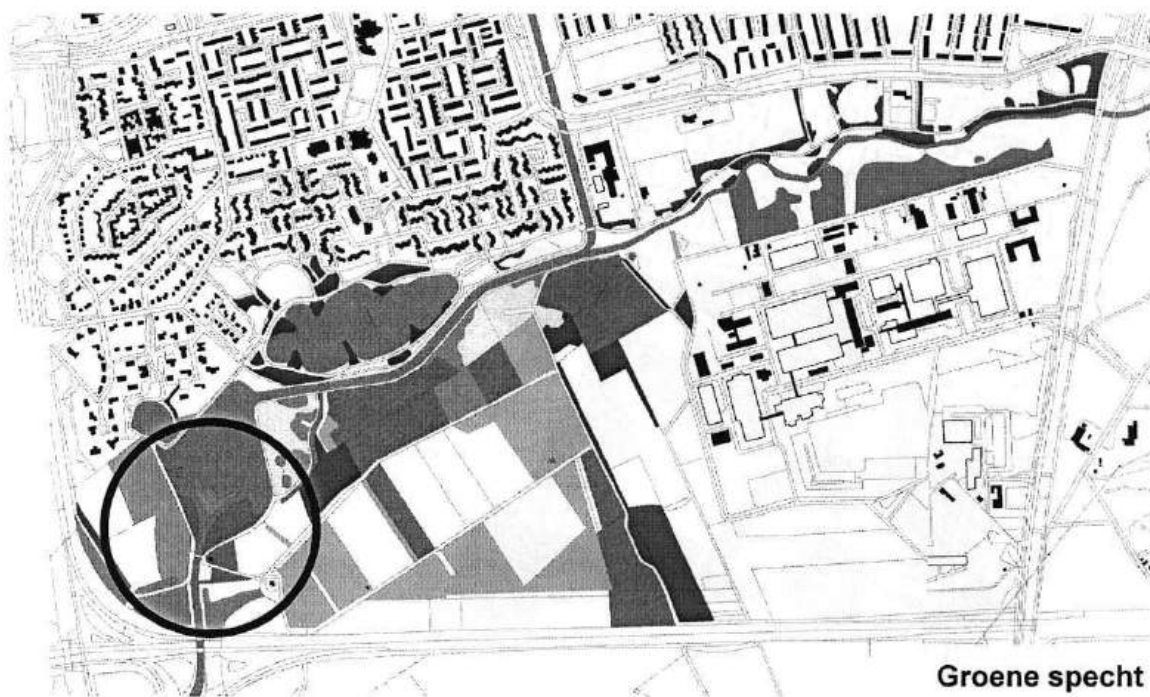
Koekoek

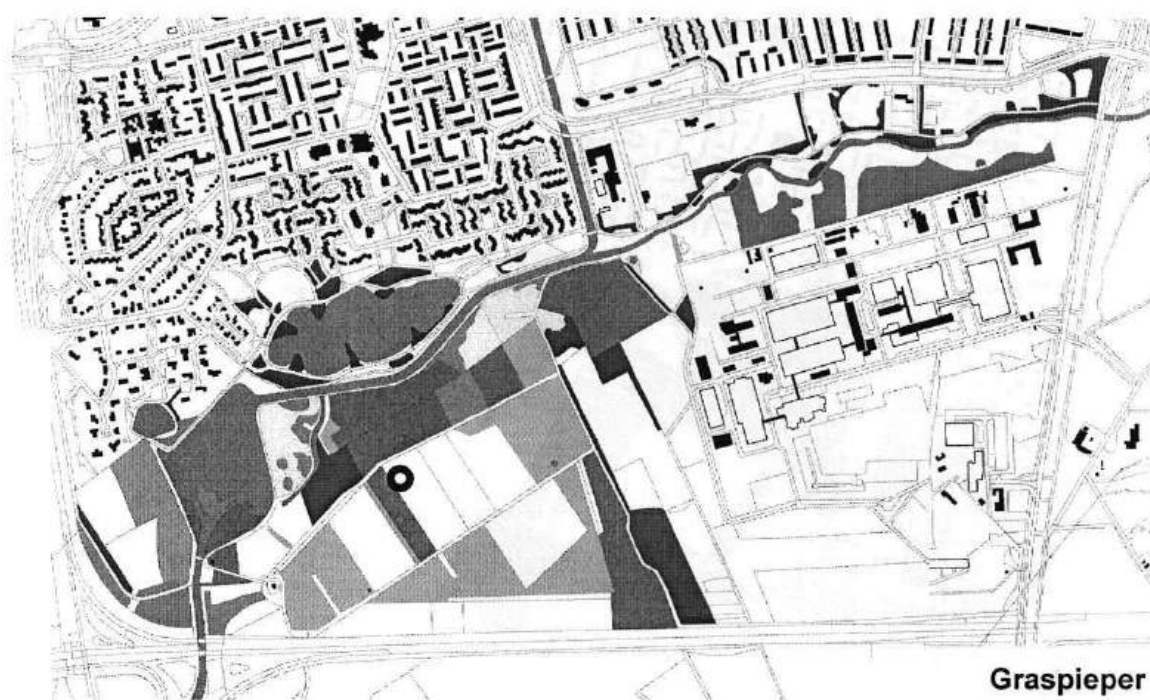
Grote bonte specht

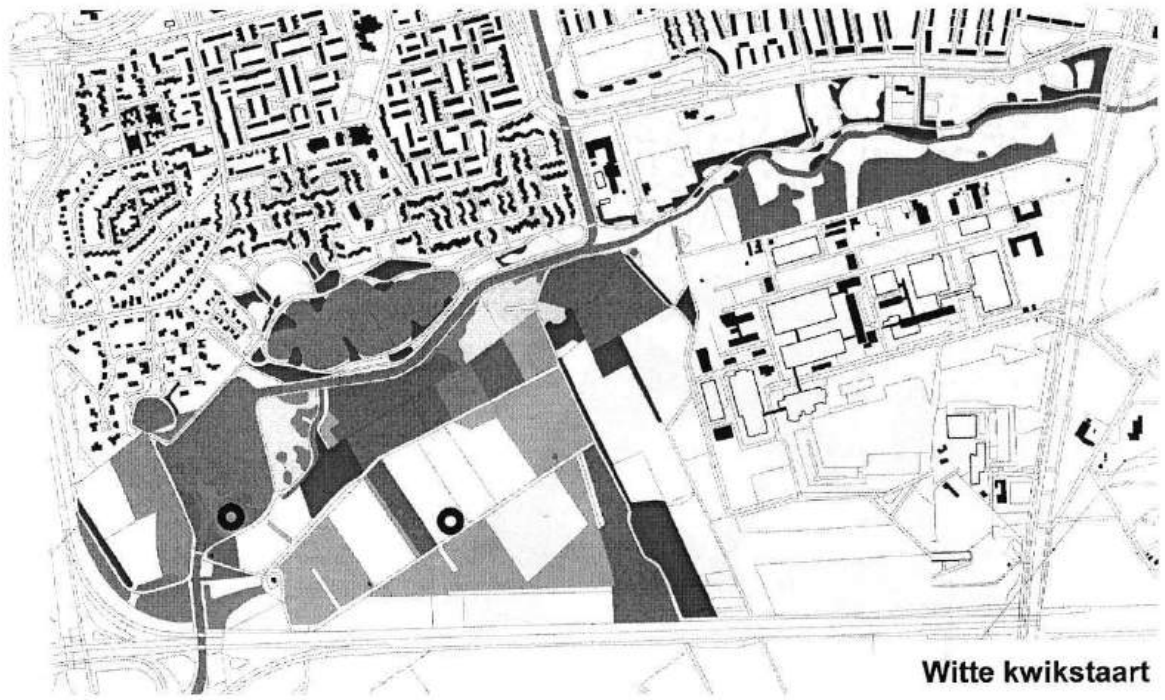
Kleine bonte specht

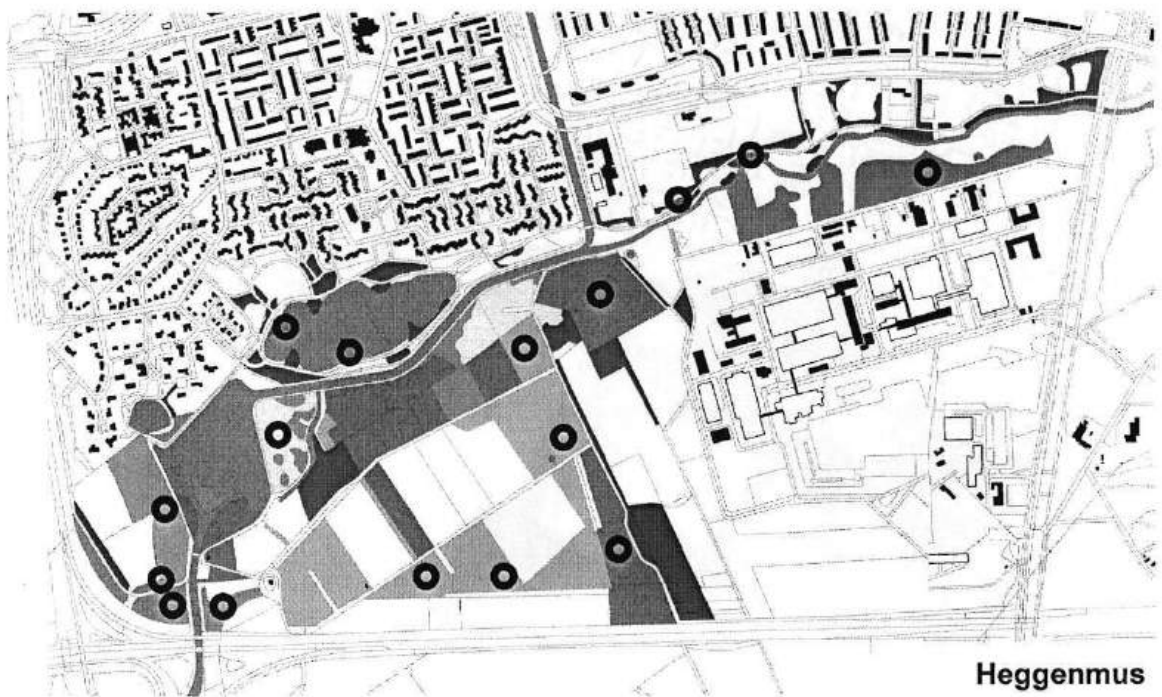
Groene specht

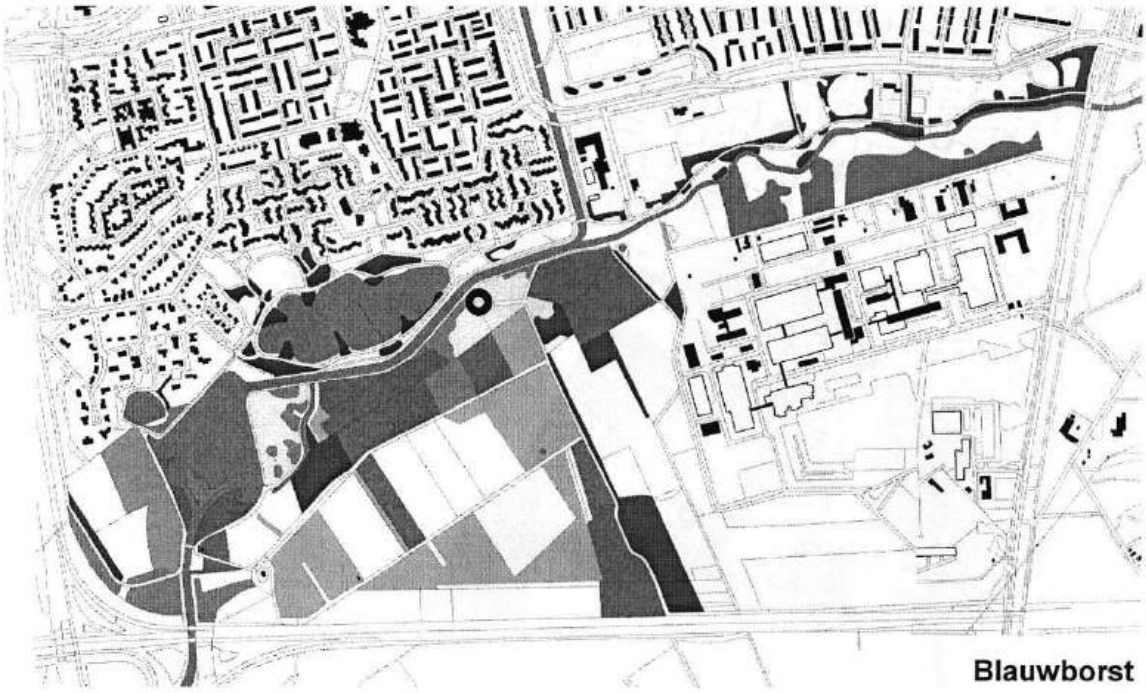
Graspieper

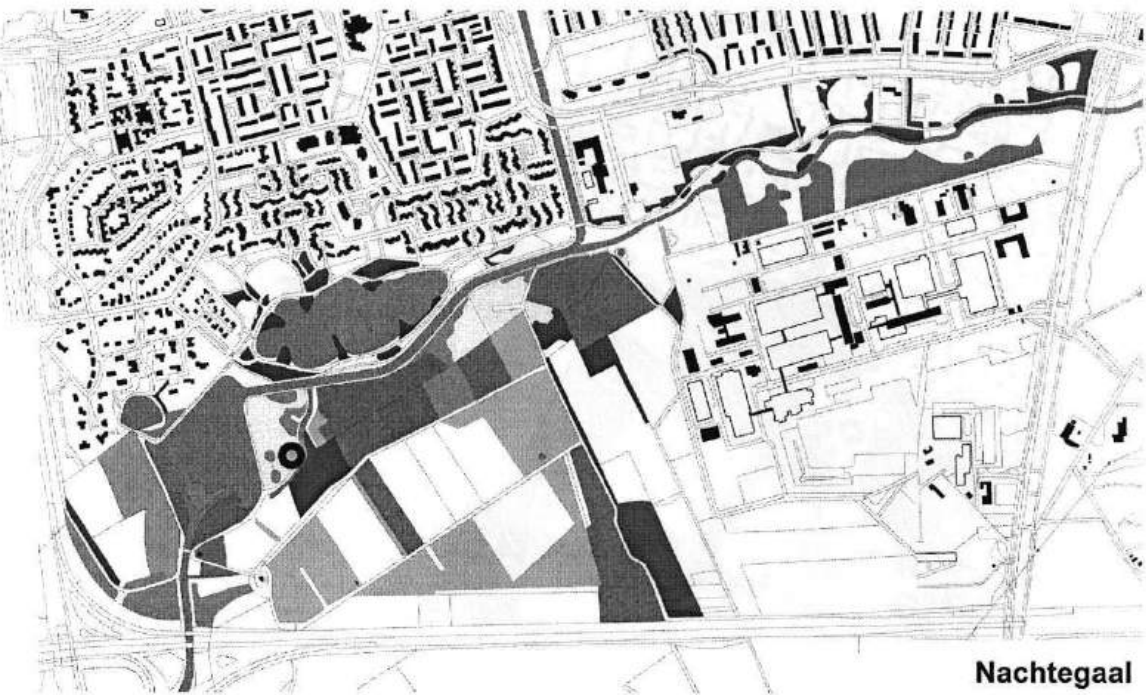
Witte kwikstaart

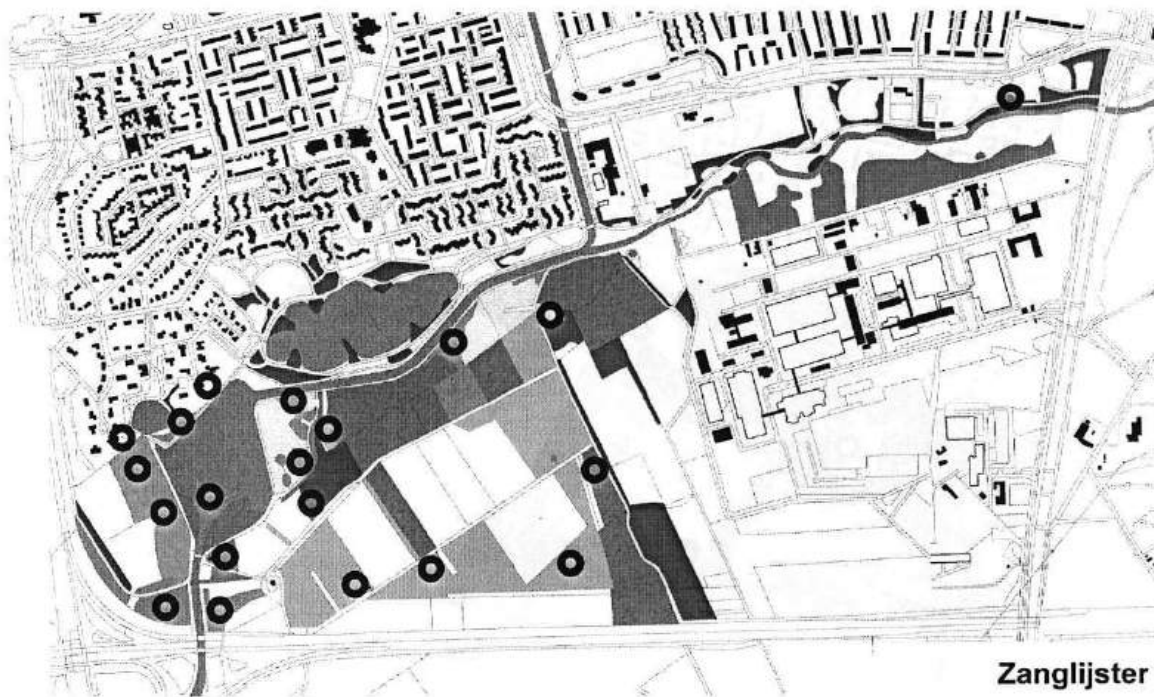
Heggenmus

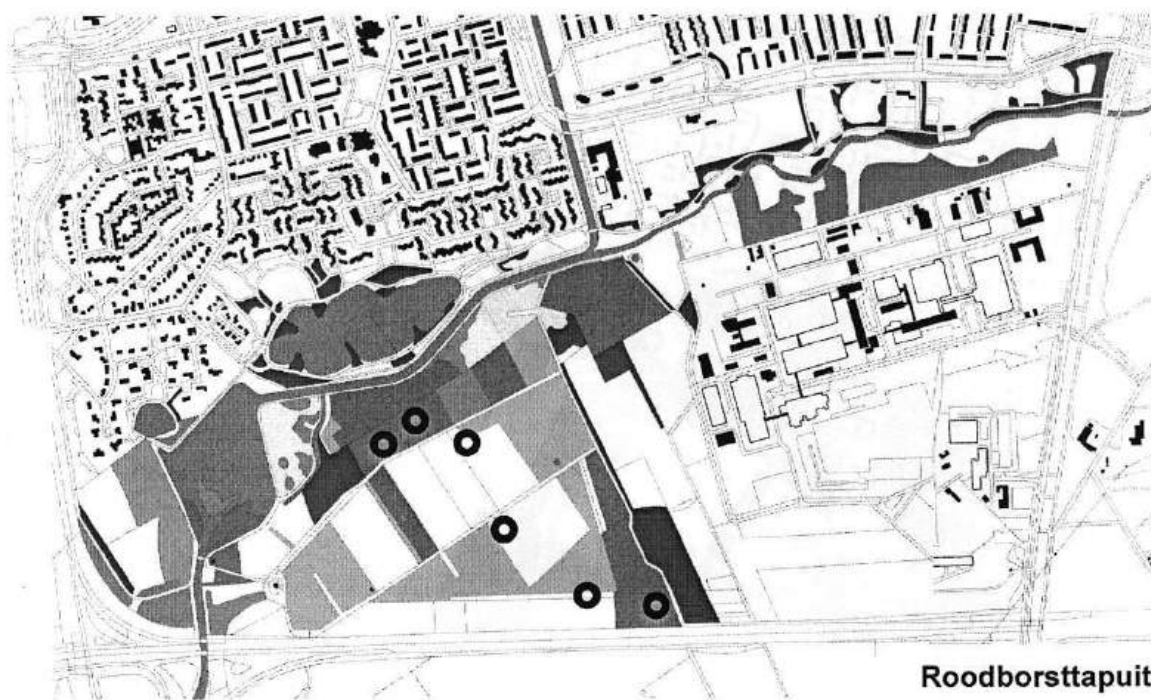
Blauwborst

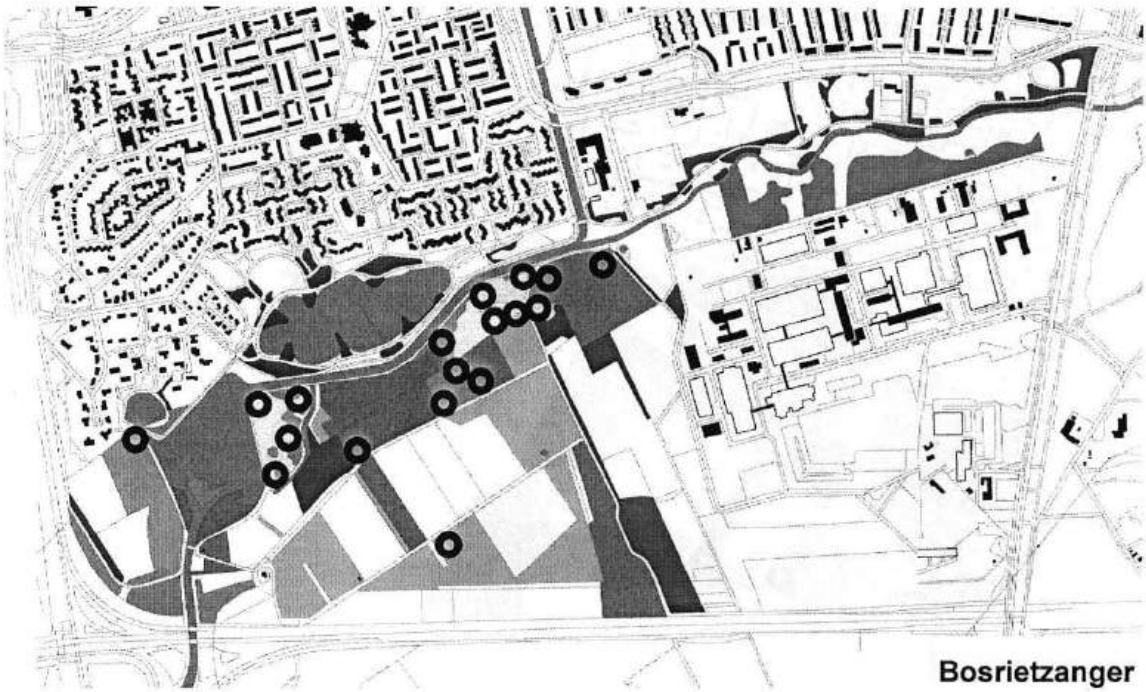
Nachtegaal

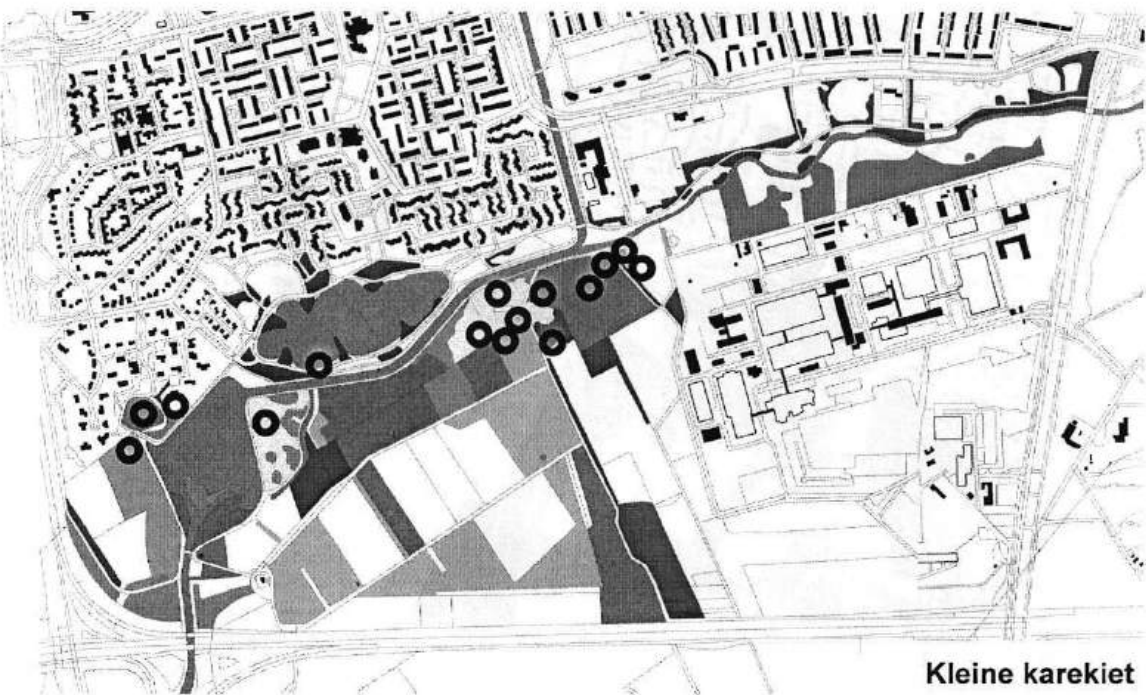
Zanglijster

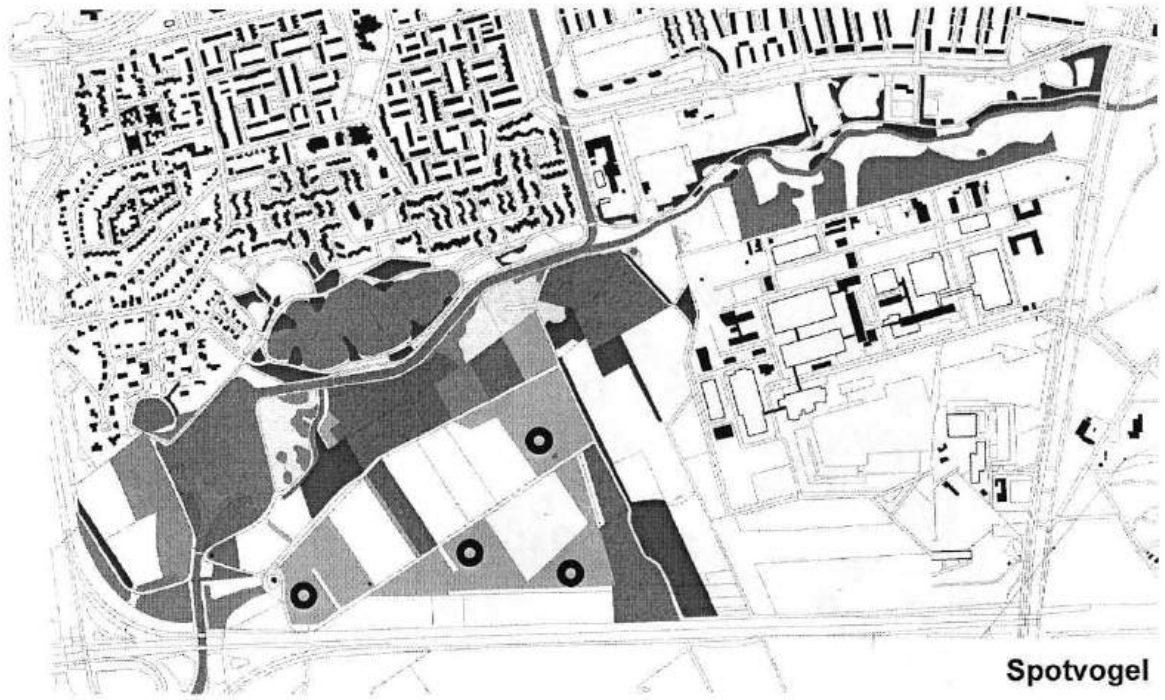
Roodborsttapuit

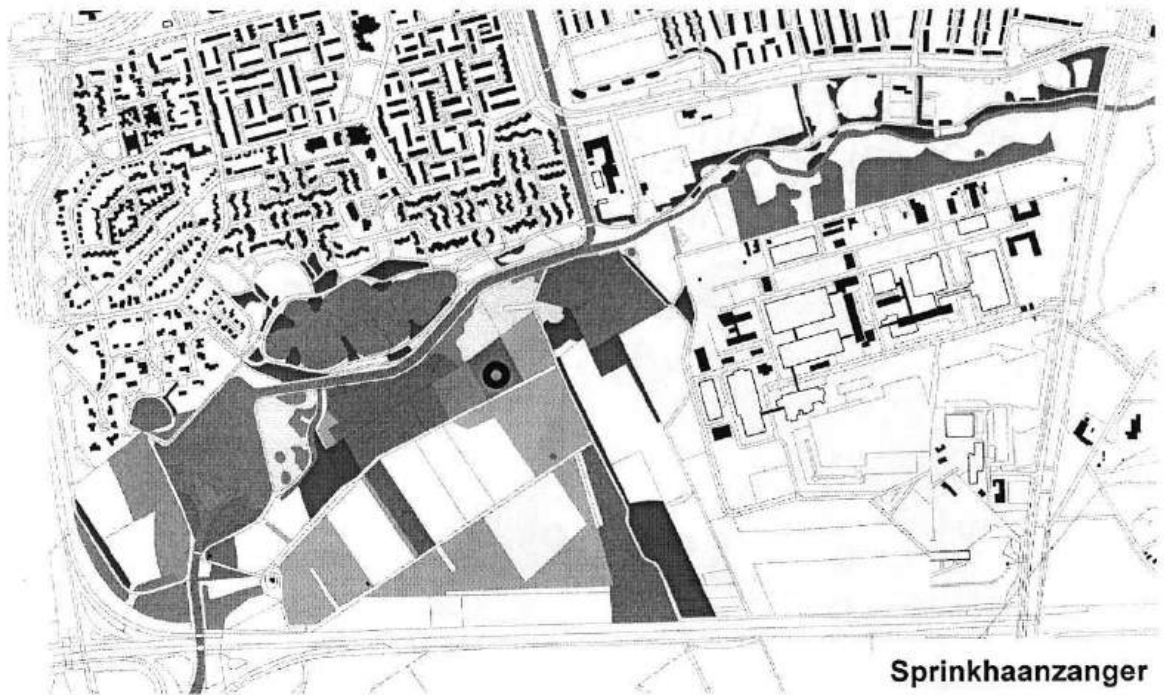
Bosrietzanger

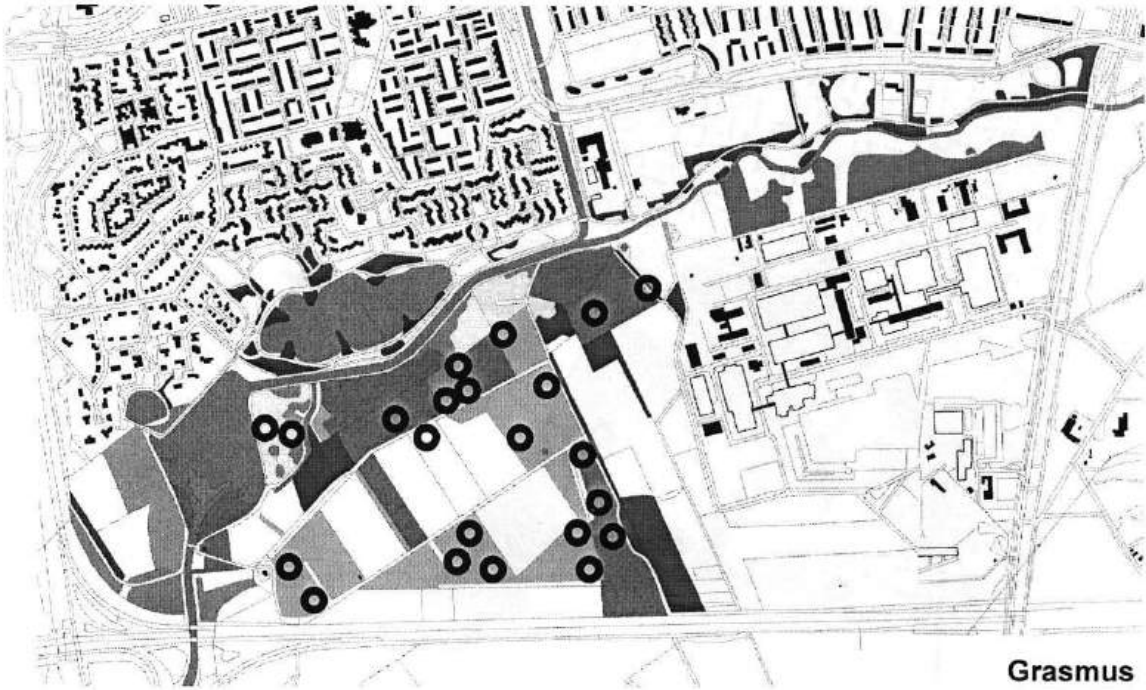
Kleine karekiet

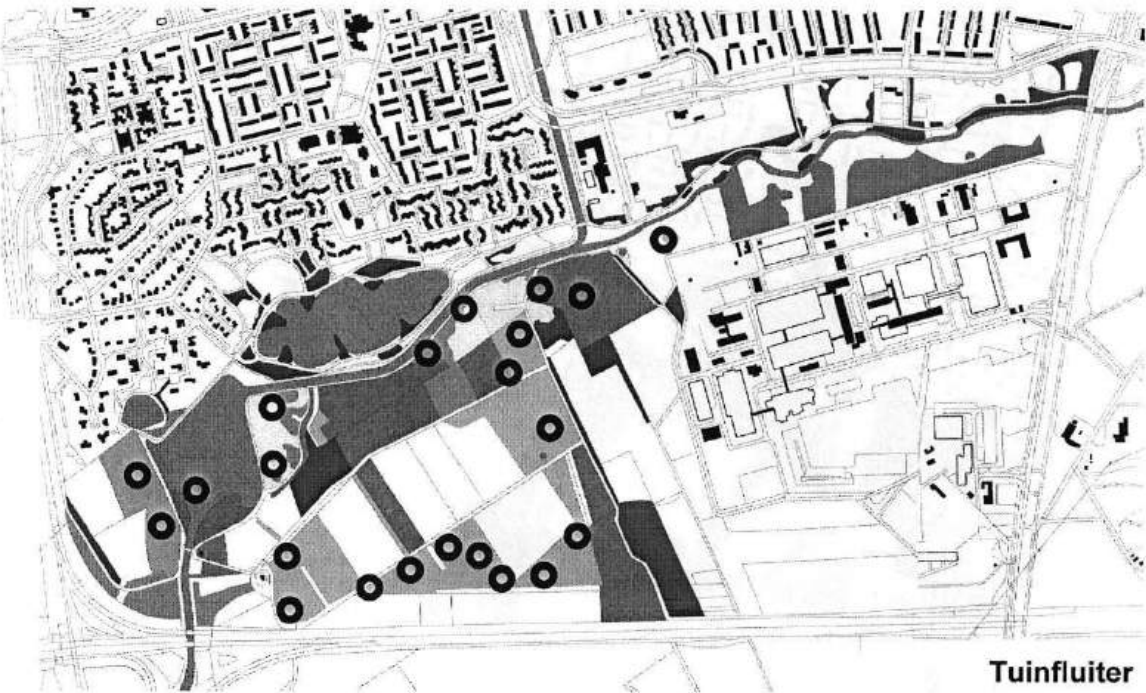
Spotvogel

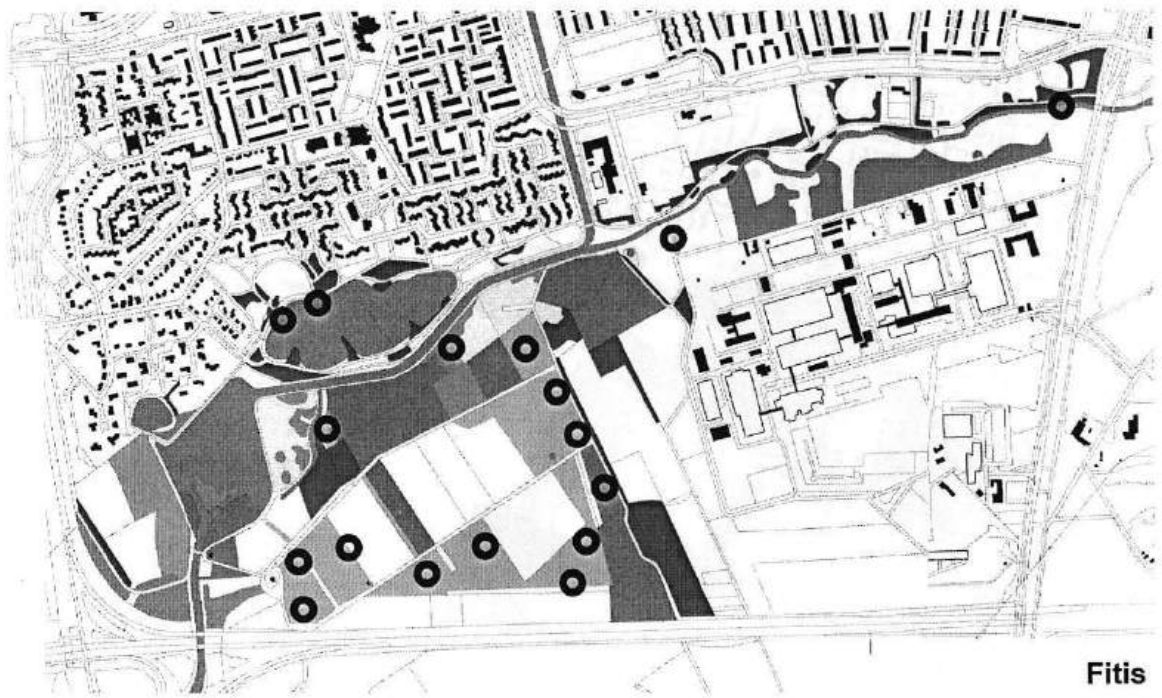
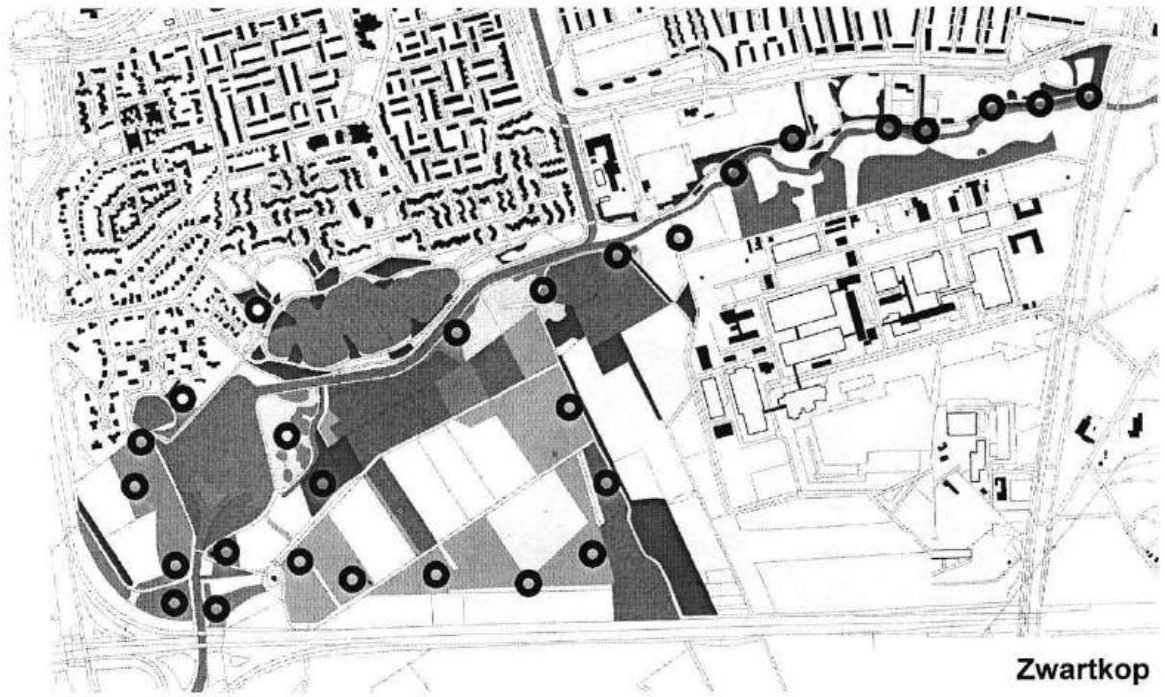
Sprinkhaanzanger

Grasmus

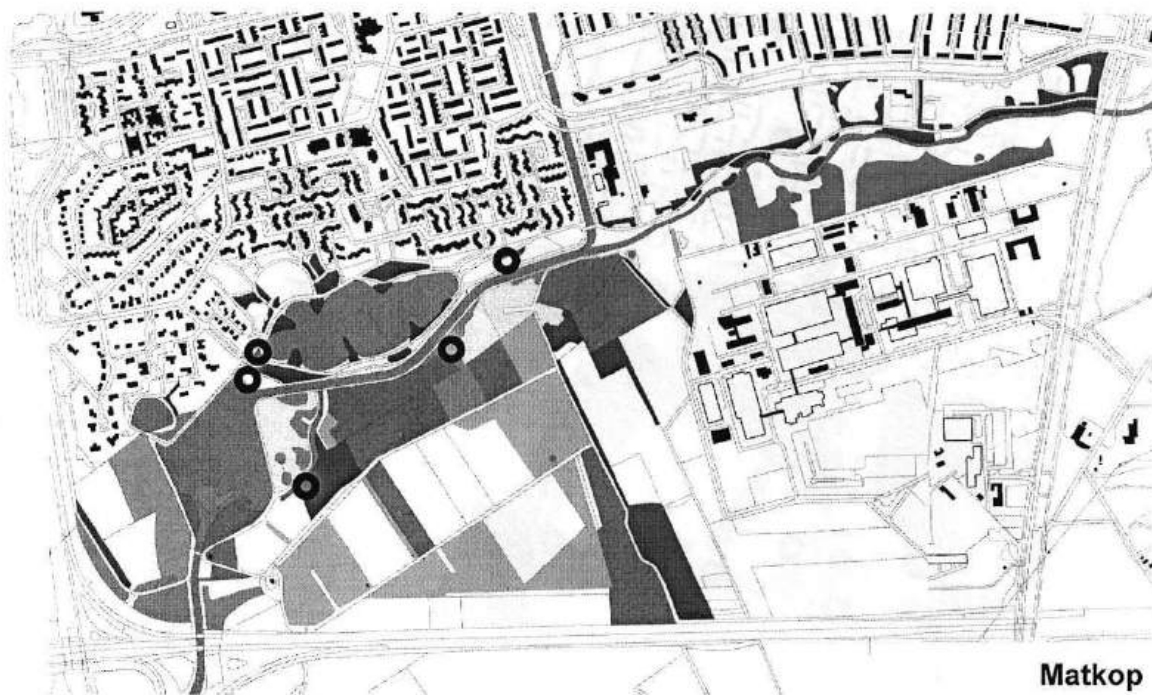

Tuinfluiter

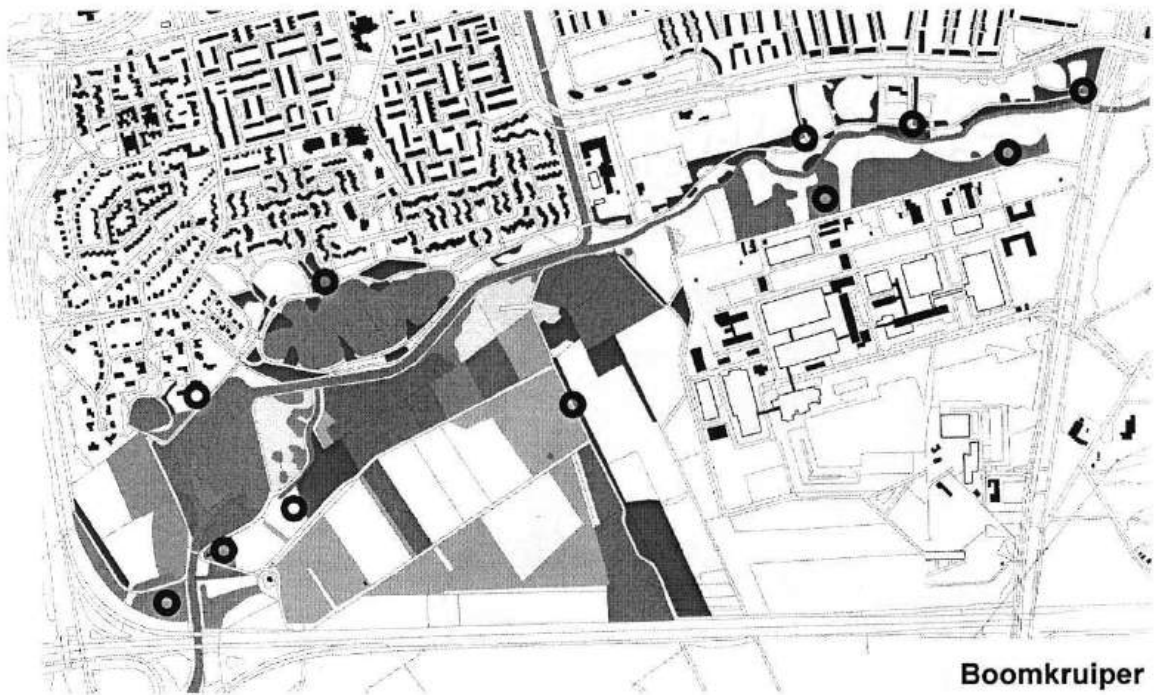

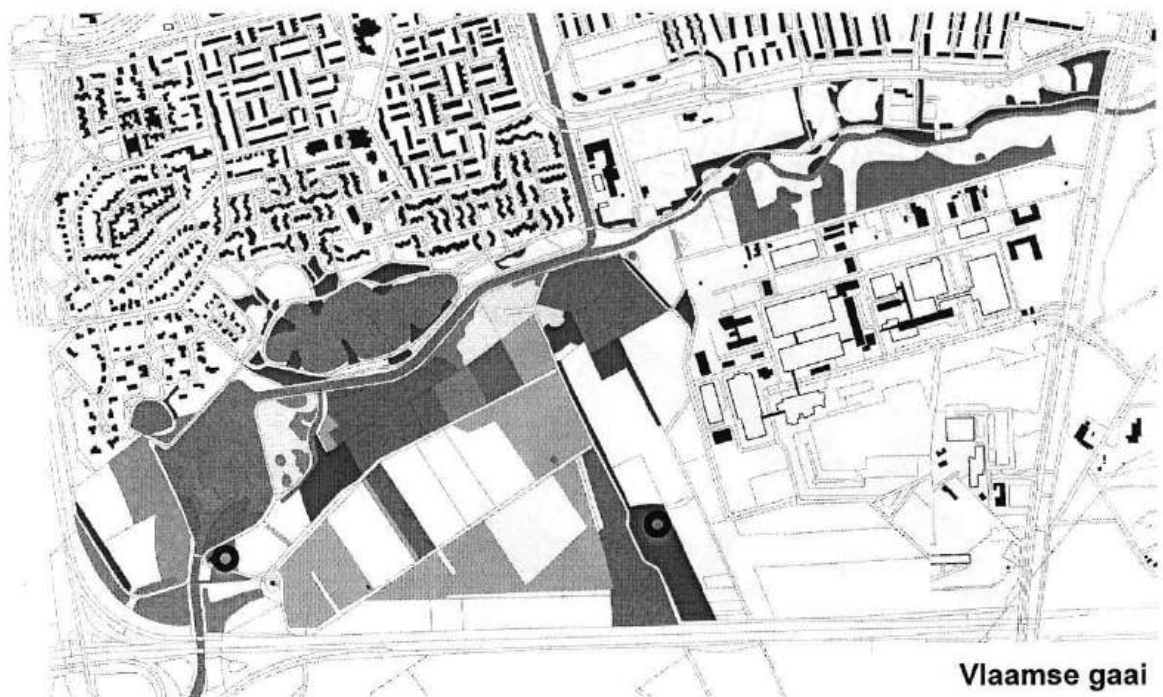
Staartmees

Matkop

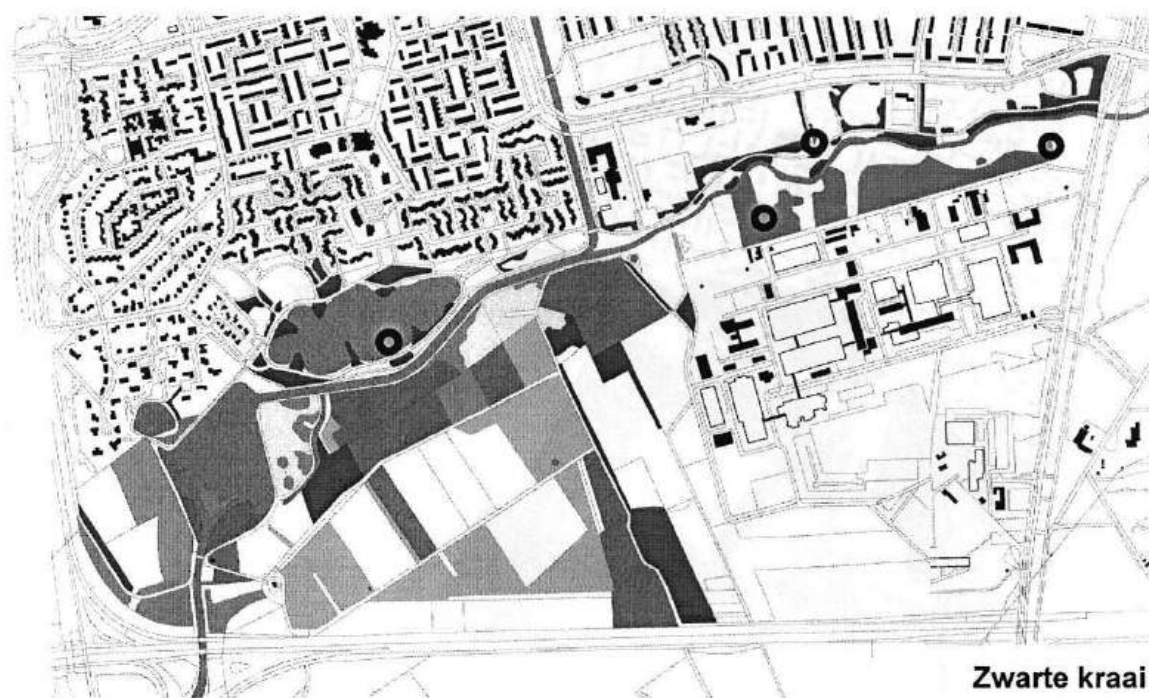
Boomkruiper

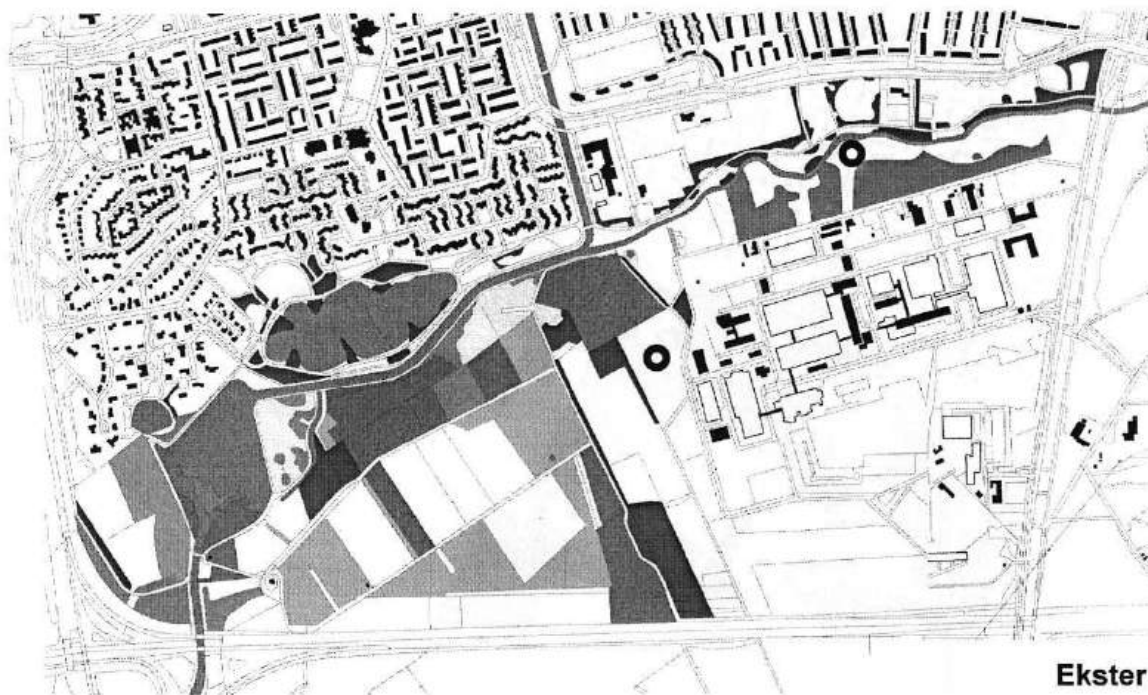
Vlaamse gaai

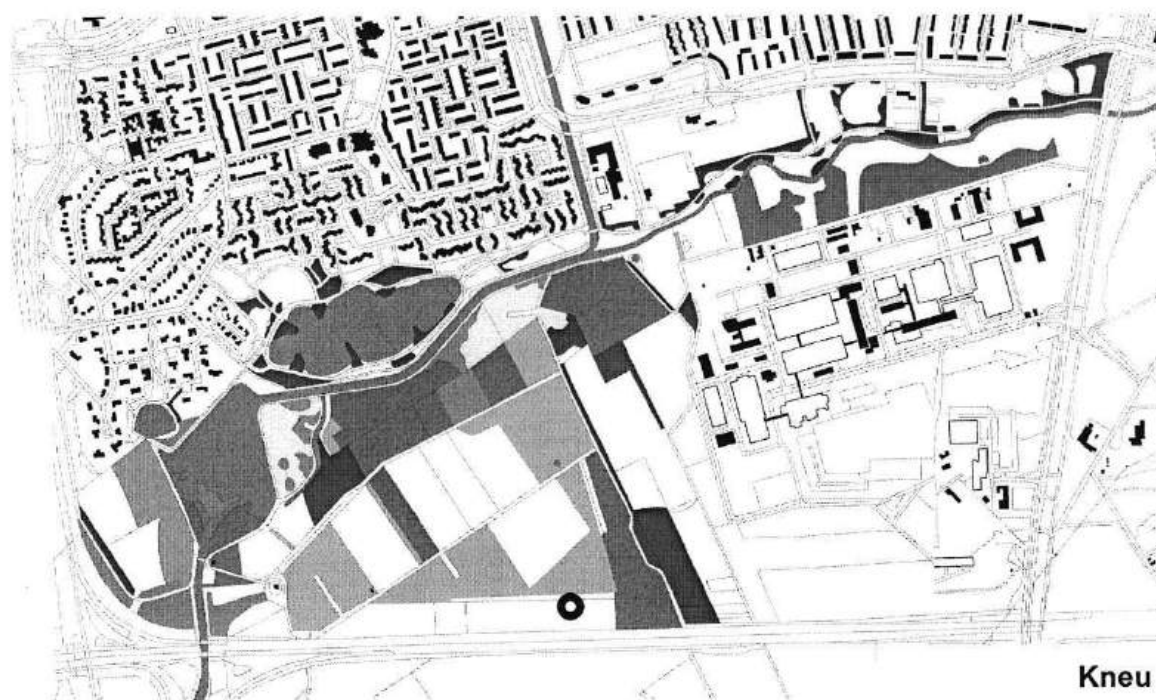
Roek

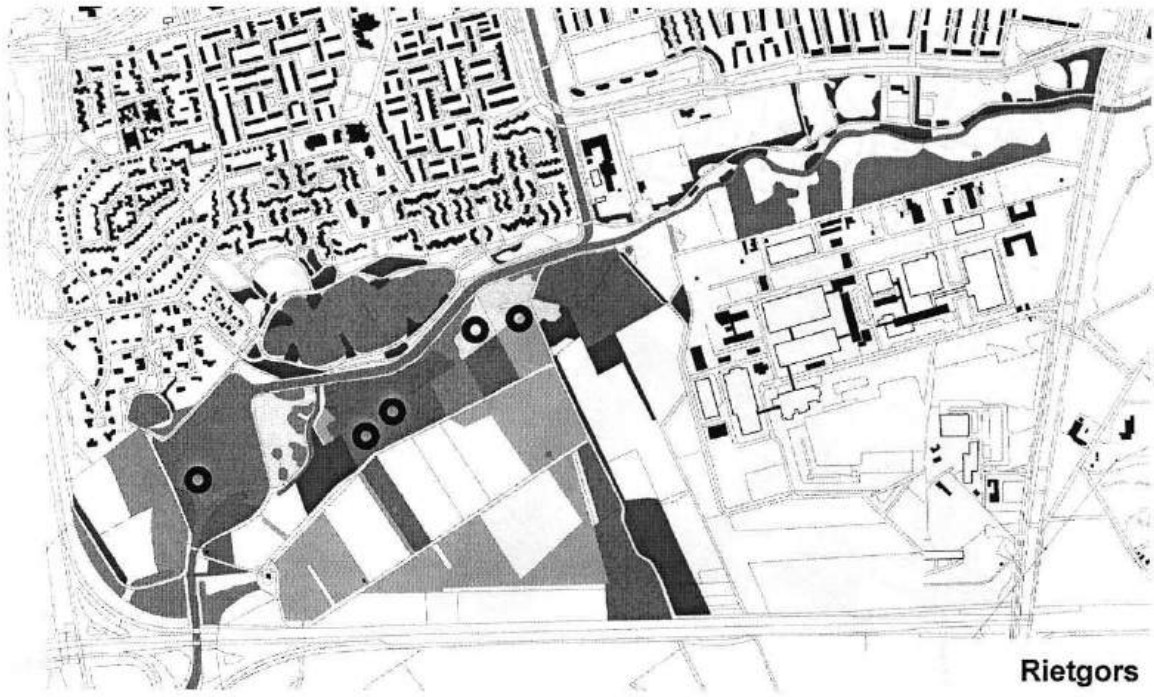
Zwarte kraai

Ekster

Kneu

Rietgors

De onderstaande lijst soorten van niet broedvogels is waargenomen door H. Munsters en de beide samenstellers van het rapport in de periode 15 december 2002 tot 31 juli 2003.

Dodaars
Aalscholver
Blauwe reiger
Roerdomp
Rietgans
Bergeend
Smient
Krakeend
Tafeleend
Slobeend
Kuifeend
Brilduiker
Sperwer
Buizerd
Torenvalk
Goudplevier
Wulp
Watersnip
Oeverloper
Stormmeeuw
Zilvermeeuw
Kleine mantelmeeuw
Kokmeeuw
Ransuil
IJsvogel
Gierzwaluw
Boerenzwaluw
Gaai
Tapuit
Paapje
Kramsvogel
Koperwiek
Goudhaantje
Vuurgoudhaantje
Grote gele kwikstaart
Spreeuw
Huismus
Ringmus
Groenling
Putter
Sijs
Goudvink
Geelgors
Smaragdeend (niet wild)
Mandarijneend (niet wild)
Kokardezaagbek (niet wild)